

2027 Mulleres na EDUCACIÓN

Tempo de mulleres,
mulleres no tempo



ACTIVIDADES
PROPOSTAS
NAS ÚLTIMAS
PÁXINAS

Suna
Valle



STES
INTER SINDICAL
Organización de Mujeres
Organización de Mulleres



CONFEDERACIÓN
INTER SINDICAL
Organización de Mujeres
Organización de Mulleres



www.organizaciandemujeres.org
X @OrgMujeresCI
omujeres.confederacioninter



Elabora e edita: Organización de Mulleres de STES intersindical | omujeres@stes.es
Colabora: Clara Abeleán Beltrán, Montes Amor Tapia, M^a Antonia Ampudia de la Puente, Inés Barba Jiménez, Sonia Blasco Esquivias, Elisa Brines Martínez, Comba Campol García, Feli Casás Altonost, M^a A. Castillo Guerrero, Ewelía Deniz Naranjo, Lourdes Espinosa Fernández-Esparrtero, Consuelo Ferrer Lozano, Nuria García Añover, Raquel María García Martínez, Esperanza García Ortiz de Landaluce, Sandra García Feobarromán, María José Giménez, Teresa Giménez, Olga Gómez Carrasco, Emma González Ferrer, Alicia González García, Emma González Ferrer, Clara Pino Bahón, José Vileto García, Gloria Turrión García.
Tradución: Comba Campol García, Emma González Ferrer, Clara Pino Bahón, José Vileto García.
Traducións: Suna Valle | Contacto: sunavalle@sunavalle.com | T: 981 981 981 | A: 981 981 981 | E: 981 981 981
Diseño gráfico e maquetación: M^a Mercedes Montañano | Área de Comunicación de CI | comunicacion@intersindical.es
Deposito Legal: M-16287-2025 | Publicación de difusión gratuita | Tirada: 70.000 exemplares
CC BY NC ND Esta publicación puede copiar e reproducir libremente, respondiendo a créditos e atribucións das imaxes e a autoría da obra no seu conxunto.

PARA TODOS



ESCOIA PÚBLICA

Mulleres na EDUCACIÓN
Tempo de mulleres,
mulleres no tempo



2027



Pioneiras

Mulleres na EDUCACIÓN

MARÍA DE MAEZTU

"Son feminista, avergoñárame de non sêlo, porque creo que toda muller que pensa debe sentir o desexo de colaborar, como persoa, na obra total da cultura humana."

laesouela.la.republica.es

FÁTIMA MUHAMMAD AL-FIHRI

"Fundou unha madraza considerada a primeira institución de educación superior do mundo, aínda operativa na actualidade e coñecida como Universidade de Qarawiyyin en Fez, Marrocos"

wikipedia

GABRIELA MISTRAL

"Traballou como profesora en diversas escolas, converteuse nunha importante pensadora respecto ao papel da educación pública"

wnjtagazin.com

Xaneiro 2027

Luns

Martes

Mércores

Xoves

Venres

Sábado

Domingo

1

1900 Nace Pilar Lustau Ortega. Profesora numeraria de órgano no Conservatorio de Granada.

2

2022 Apróbese en Galiza o primeiro protocolo de actuación sobre delitos sexuais, dirixido pola mestrada galega e feminista Ana López-Suevos.

3

1831 Nace Savitribai Phule, primeira mestra da India. Fundou unha rede de escolas para nenas e mulleres das aldeas da contorna.

4

1956 Nace Evelia Déniz Naranjo en Las Palmas. Sindicalista e mestra e comprometida co feminismo do sindicato STEC-IC.

5

1875 Nace Melchora Herrero Ayora, Villaluengo (Teruel). Mestra pedagoga e escritora. 1902 Nace en Viveiro Maruja Mallo, participou nas Misións Pedagóxicas apegando a arte e a cultura ao pobo desde unha visión emancipadora.

6

1905 Nace na Coruña Lolita Díaz Ballo, pintora e profesora galega, primeira muller membro da Real Academia Galega de Belas Artes.

7

1948 Falece María de Maeztu, o seu labor educativo e cultural contribuíu ao impulso da participación das mulleres na educación superior.

8

1996 Falece Carmen Conde Abellán, poeta, dramaturga e mestra. En 1931 fundou a 1ª Universidade Popular de Cartagena.

9

1925 É elixida como alcaldesa de Portas (Pontevedra) Concepción Pérez Iglesias, mestra da escola desta localidade.

10

1897 Nace Joaquina Egüas Ibáñez, primeira muller profesora da Universidade de Granada.

11

1992 Nace Mª Teresa Martínez Romero, docente e investigadora en Ciencias do Deporte na UMU.

12

1973 Nace Valeria Flores, Bos Aires, escritora, mestra e activista feminista.

13

1967 Nace Mar Romera Morón, mestra licenciada en Pedagogía e Psicopedagoxía.

14

1949 Recoñécese o dereito ao voto das mulleres chilenas grazas ao activismo de mulleres como Elena Caffarena e Amanda Labarca.

15

1955 Nace Carmen Guerrero Villalón, doutora en Historia da Arte e pedagoga a través da arte e da historia das mulleres.

16

1994 Falece Concepción Sainz-Arnoz, destacada mestra burgalesa da educación rural.

17

1944 Nace Sara Barceló, profesora no Liceo Carasense de Cuadajajara e comprometida co medio ambiente. 1911 Nace en Cambados Nieves Fariza Alonso, docente e sindicalista galega. Pioneira na defensa dos dereitos das mulleres.

18

2018 Falece Concha Tresmonte, pandeireteira experta e gran coleccionista e transmisora da cultura tradicional asturiana.

19

1977 Nace Sara Giménez Giménez, avogada, activista e política. Directora Xeral da Fundación Secretariado Gitano.

20

2023 Falece en Pontevedra Daría González Carroa, profesora e política fundadora da Fundación Alexandre Bóveda.

21

1928 Margarita Comas Camps defende a súa tese de doutoramento obtendo o título de Doutora en Ciencias Naturais.

22

1939 Nace Mercedes Trujillo, fundadora do Colectivo de Educación de Persoas Adultas 'Carmen Conde' e participante activa do proxecto Educación Liberadora.

23

1921 María Vinyals, publica na primeira entrega de 'Femininas', un artigo crítico sobre a educación das mulleres orientada ao matrimonio e reindución a súa emancipación.

24

1982 Nace Laura Pérez de la Vega, Burgos, especialista en Educación Especial e coordinadora da asociación para a defensa da muller, 'La Rueda'.

25

1975 Nace Mª José Giménez Acón, responsable actual da Organización de Mulleres de ISTA. 1976 Nace Carmen Ruiz Repullo, Córdoba. Socióloga especializada en violencia de xénero en adolescentes e mocidade.

26

1944 Nace Angela Davis en Alabama, EEUU. Foi unha filósofa, política feminista marxista e antirracista.

27

1958 Nace Dolores Lorente Martí, docente da escola rural. Referente nos movementos de renovación pedagóxica no ámbito rural de zonas da Rexión de Murcia.

28

1935 Islandia legaliza o aborto, primeiro país occidental en dar este paso.

29

1966 Morre en Pontevedra Xosé Iglesias Vilarelle, mestra e pedagoga. Autora do primeiro método de lectura escrito en galego.

30

1881 Nace Martina Casiano y Mayor. Escribiu 'Experimentos de Física', primeiro libro de texto escrito por unha muller exclusivamente desde unha perspectiva experimental do ensino das Ciencias Físicas.

31

1870 Nace María Montessori. Pedagoga creadora do Método Montessori. 1959 Nace Isabel Cobo Molina. Formou parte dos movementos de renovación pedagóxica.

Tempo de mulleres, mulleres no tempo



STES
INTERINDUCIAL
Organización de Mulleres
Organización de Mulleres



CONFEDERACIÓN
INTERINDUCIAL
Organización de Mulleres
Organización de Mulleres



Asemblea
de Mulleres



STEG

Mestras transformadoras

Mulleres na EDUCACIÓN

ROSA SENSAT

"A escola debe modificar as súas tendencias para adaptarse ás necesidades do presente e ás que se debuxan nos horizontes do porvir."

lousa.com

ANTÍA CAL VÁZQUEZ

"Contribuíu de maneira decisiva á produción de materiais pedagóxicos en lingua galega."

wikipedia

MARÍA MONTESSORI

"Enfín ensinando, non correndo"

Febreiro 2027

Luns	Martes	Mércores	Xoves	Venres	Sábado	Domingo
1 2014 Mobilización do 'Tren de la Libertad', milleiros de mulleres manifestáronse contra a reforma restritiva da lei do aborto.	2 1862 Nace Concepción Alexandre Ballester, Valencia. Foi mestra, médica, activista, feminista, sufraxista e oientífica.	3 1954 Nace Rosa Pehalver Pérez. Elaborou para o Instituto da Muller da R.M. o primeiro libro dedicado á análise do sexismo nos libros de texto.	4 1749 Nace Josefa Amar y Borbón, Zaragoza, pedagoga e escritora da Ilustración.	5 1939 Nace no Saviñao (Lugo) Pura Lorenzana, docente, arqueóloga galega e fundadora do Instituto Rosalía de Castro de Santiago de Compostela.	6  Día Internacional de TOLERANCIA CERO coa MUTILACIÓN XENITAL FEMININA 1881 Nace Anna Rubiès, mestra, pedagoga e escritora catalá.	7 1979 Nace Tawakkul Karman, xornalista e activista pola loita non violenta dos dereitos das mulleres. 2009 Margarita Ledo ingresou na Real Academia Galega.
8 1958 Nace María Osmarina Silva en Río Bruno, Brasil. É política, ecoloxista e pedagoga.	9 1944 Nace Manuela Carmena Castrillo, Madrid. É avogada laboralista, rexistrada, xuíza e política. 2019 Falece Aina Moll (Palma), foi filóloga menorquina.	10 1966 Nace Margalida Pons i Jaume, Palma. Escritora, poeta e profesora universitaria mallorquina. 1992 Falece Veneranda Manzana, mestra repoboana asturiana, defensora da escola pública e democrática.	11  DÍA INTERNACIONAL DAS MULLERES E DAS NENAS NA CIENCIA 1990 Falece Clara González de Behringuer, educadora, avogada, política e feminista panameña.	12 1988 Nace Clara Campoamor en Madrid. Foi avogada, escritora, política e defensora dos Dereitos da Muller.	13 1956 Morre Ernestina Otero Sestelo en Redondea. Mestra e pedagoga, foi unha das pioneiras na formación de docentes e na coeducación. Representada despois do golpe franquista.	14 1946 Detida Enriqueta Otero Blanco pasará 19 anos en prisión por ser mestra, comunista, guerrillera antifranquista e feminista 2024 Pilar Ouder recibe o I Reconecemento da Cátedra de Estudos de Xénero Clara Campoamor.
15 1874 Nace Faustina Álvarez García, León. 1ª muller inspectora por oposición de Ensino Primario e fundadora, en 1914, da 1ª Mutuallidade Escolar de Nenas en Asturias.	16 1933 Nace en Ferrol Lola Arribe, docente, política e escritora galega reintegracionista.	17 1905 Nace Rózsa Péter, Budapest. Estudou matemáticas e obtivo praza como educadora nunha época difícil para as mulleres.	18 1957 Nace Carmen Aguiló Díez, Valencia. Investigadora especializada en historia educativa valenciana, especialmente durante a II República e o Franquismo.	19 1884 Nace Elisa López Velasco, mestra malagueña que colaborou coas Misións Pedagóxicas.	20 1972 Falece María Goepfert-Mayer, física estadounidense de orixe alemá e segunda muller gañadora do Premio Nobel de Física.	21  Día internacional da lingua MATERNA
22  Día Europeo pola igualdade salarial entre mulleres e homes	23 1877 Nace Emma Hart Willard. Foi activista estadounidense dos Dereitos das Mulleres, escritora e dedicada á educación.	24 Comémorárase o Día da Muller Paraguáia. Celébrase a valentía e contribución das mulleres na Guerra da Triple Alianza.	25 1972 Nace Mª Teresa Giménez Acón. Foi responsable da Organización de Mulleres de ISTA.	26 1910 Nace Enriqueta Otero Blanco en Castroverde, Lugo. Mestra, militante comunista, guerrillera antifranquista e feminista.	27 1964 Falece Anna Julia Haywood, escritora e educadora estadounidense. Fundou a Liga das Mulleres de Cor en Washington.	28 1892 Nace Augusta Savage, docente, artista e activista na loita social polos dereitos da comunidade afroamericana estadounidense.

Tempo de mulleres, mulleres no tempo


STES
INTERSINDICAL
Organización de Mulleres
Organización de Mulleres


CONFEDERACIÓN INTERSINDICAL
Organización de Mulleres
Organización de Mulleres


Asemblea de Mulleres


STEG

Mestras e pedagogas na República

Mulleres na EDUCACIÓN

JUSTA FREIRE

"Transformade esas aulas, entínade a vivir, non só a estudar."

AURELIA GUTIÉRREZ BLANCHARD

"Primeira directora interina na 1 Escuela de Magisterio Primario de Melilla."

wikipedia

CARMEN CONDE

"Non somos, como algúns cren, por sermos feministas, inimigas do home... pero somos inimigas das inxustizas de certas leis feitas polas homes."

Marzo 2027

Luns

Martes

Mércores

Xoves

Venres

Sábado

Domingo

1978 Nace M^a José Martín, docente e fundadora de *Ciezas en Red*, organización para a protección da infancia. Nace Lola López-Caniego, profesora de Socioloxía na UCLM e feminista comprometida.

DÍA INTERNACIONAL DAS MULLERES
1926 Nace Josefina de Alencar, León. Foi escritora e pedagoga.

1883 Nace Josefa Úriz Pi, mestra, pedagoga e activista política española. Foi militante do Partido Comunista.

1935 Aniversario do Sufraxio Feminino en Puerto Rico, coñecido tras anos de loita de activistas e sufraxistas.

1809 Nace Flora Tristán. Foi unha das grandes fundadoras do feminismo moderno. A súa obra vinculou a emancipación da muller coa loita obreira.

1880 Nace María Barbeito Cerviño, pedagoga, tradutora, lingüista, escritora e profesora galega. Loitou polo bilingüismo educativo e pola igualdade da muller na educación.

1977 Primeiro encontro das Mestras Membros do Consello Educativo de Cyl, movemento de Renovación Pedagóxica.

1962 Nace Marta José Campillo, profesora de Filosofía impulsora de proxectos de igualdade e do ecofeminismo desde as ciencias e as artes.

1956 Nace Carmen Díaz Simón, pedagoga que integrou a educación para a paz e o feminismo na práctica docente. 1937 Falece M^a Fuenfria Moreno, pertencente á Asociación de Traballadores do Ensino.

1969 Nace Alicia Magdalena Sintes, Baleares. 2022 Morre Anita Cal (Pontevedra) Gran renovadora da educación galega contemporánea.

1976 O movemento feminista de Euskal Herria reivindicou o papel das mulleres nas folgas como parte activa da loita obreira.

1898 Nace Josephine Crowes, activista que loitou pola inclusión das mulleres afroamericanas no movemento *Girl Scouts*.

1877 Nace Marta Balbín, Caravia, Asturias. Foi mestra e escritora en lingua asturiana.

1912 Nace Dorothy Height, recoñecida activista estadounidense polos dereitos civís e das mulleres.

1932 Nace Julia Rodríguez Hernández, mestra (Ortigueira) comprometida coa Memoria Histórica

1873 Nace Benita Asas Mantecola, mestra e presidenta de ANME, onde loitou polo sufraxio feminino e contra as leis que subordinaban a muller.

1904 Nace Hilde Bruch, médica e psicanalista que fuxiu da Alemaña nazi. Foi experta en psicoloxía feminina.

1962 Nace M^a Joaquina Sánchez, profesora de Formación e Orientación Laboral, feminista e sindicalista. Foi defensora da escola pública.

1934 Nace Gloria Marie Steinem en Toledo, Ohio. Foi activista dos dereitos da muller.

1952 Nace Pepa Martínez, docente e cofundadora da Asociación de Memoria Histórica de Cartagena. 1949 Nace Carmen Rueda, premiada polo seu traballo dedicado ás mulleres republicanas de Jaén.

1995 Nace Ana Cristina Bello Ruiz, docente e activista pola memoria histórica na Rexión Murciana. 1951 Nace M^a Dolores Ramos, docente especialista en Historia das Mulleres.

1946 Falece Matilde de la Torre Gutiérrez, xornalista, escritora, pedagoga e política socialista cántabra. Foi impulsora das Casas Campesinas en Cantabria.

1963 Nace Berta Pihán, Asturias, escritora, profesora e política comprometida co feminismo e coa oficialidade do asturiano.

1972 Nace Hanan Al-Hiroob, mestra palestina que traballa con nenas e nenas traumatizadas pola violencia. 1963 Nace Fina Luocerga mestra voluntaria no Proxecto *Ilusión* de Cartagena.

1858 Gregoria Brun recibe un premio en Zaragoza polos seus servizos no ensino. 1956 Nace Pura Sánchez, investigadora granadina sobre a represión das mulleres durante o franquismo.

2001 Falece Dora Alonso, primeira muller cubana en recibir o Premio Nacional de Literatura.

1905 Nace Carlota O'Neill de Lamo, Madrid. Escritora, dramaturga e xornalista feminista, republicana e moi vinculada a Melilla. 1952 Nace Teresa Meana, filóloga e profesora asturiana, experta en linguaxe inclusiva.

1888 Nace M^a Teresa Obregón Zamora, Costa Rica. Foi educadora e unha das primeiras mulleres que defendeu a necesidade dunha educación sexual.

1898 Nace Matilde Casanova, Sevilla. Mestra que animaba as nenas a estudaren e a valérense por si mesmas. 2024 Pilar Cuder recibe o I Recoñecemento da Cátedra de Estudos de Xénero Clara Campoamor.

DÍA INTERNACIONAL da ELIMINACIÓN da DISCRIMINACIÓN RACIAL

1895 Nace Ángela Ruiz Robles, mestra, escritora e inventora leonesa. 1915 Falece Isabel Muñoz-Caravaca, mestra, xornalista, activista obreira, ecoloxista e feminista.

Tempo de mulleres, mulleres no tempo

STES
INTER SINDICAL
Organización de Mujeres
Organización de Mulleres

CONFEDERACIÓN INTER SINDICAL
Organización de Mujeres
Organización de Mulleres

Asemblea de Mulleres

STEG

Mestras no exilio

Mulleres na EDUCACIÓN



JOSEFA ÚRIZ PI

"Os seus modernos enfoques pedagóxicos escandalizaron ás forzas reaccionarias da capital catalá."

educomunicacion.es

MARÍA LUISA NAVARRO MARGATI

"Foi profesora do Colegio Nacional de Sordomudos y Ciegos. Despois da guerra exiliouse coa súa familia a Gran Bretaña e posteriormente á Argentina."

wikipedia

MARGARITA COMAS CAMPS

Pedagoga e bióloga vencellada á Institución Libre de Enseñanza e autora de "La coeducación de los sexos".

wikipedia

Abril 2027

Luns

Martes

Mércores

Xoves

Venres

Sábado

Domingo

1959 Nace Consol Aguilar Ródenas, Castelló. A súa docencia estivo estreitamente ligada á investigación e á implementación de proxectos educativos na formación inicial do profesorado.

1929 Nace Elena Gianini, pedagoga e escritora italiana, autora do libro *Dalla parte delle bambine*.

1909 Nace Carme Serrallonga y Calafell, pedagoga e tradutora catalá.

Nace M^a Luz González Rodríguez, responsable da OM 2015-20. 1866 Nace Anne Sullivan, mestra innovadora na educación de persoas coidcegas.

1889 Nace Gabriela Mistral poeta, diplomática, pedagoga chilena. 1954 Nace Montserrat Ferrer, profesora activa na elaboración de materiais en defensa do valenciano.



Rami Fernández, primeira profesora xitana con discapacidade, recibe o Premio do Instituto de Cultura Xitana.

Nace Isabel Conzález López, responsable da OM 2007-10. 1950 Nace en O Pino, A Coruña, María Salvado, activista política e sindical. Foi unha das figuras fundamentais da renovación pedagóxica galega.

1959 Nace Sara de Navascués, profesora de FP, feminista e sindicalista. Defensora da Escola Pública. 1889 Nace Gabriela Mistral, poeta, profesora e pedagoga chilena.

1889 Teresa Mañé i Miravet, mestra e xornalista catalá, gaña un premio polo seu ensaio *La educación libre de la mujer*.

1937 Nace Odbilia Guerrero Buenos, condenada a pena capital. Loitou pola educación universal, a igualdade e a latidade.

1954 Nace Patrocinio Aguayo Montoro, mestra e activista sindicalista gaditana.

1961 Nace Ana Valencia docente creadora do Concurso de Memoria Histórica para a mocidade na Rexión de Murcia. 1858 Nace Ana M^a Sola, escritora, pedagoga e xornalista estreñeña.

1923 Nace Antía Cal, unha das grandes renovadoras da educación galega contemporánea. Fundadora do Colexio Rosalía de Castro en Vigo e dunha editorial. Contribución decisiva á produción de materiais pedagóxicos en lingua galega.

1904 Nace María Zambrano, filósofa, poeta e ensaísta malagueña.

1879 Nace en Ferrol, Aurora Rodríguez Carballeira, activista cofeada polas súas ideas radicais sobre a reforma social e a educación.

2025 Marina Montero Aguirre, profesora de matemáticas burgalesa, recibe o Premio Alagar pola súa novela *Un canto a la resiliencia juvenil*.

1926 Falece Ellen Key, as súas teorías sobre a vida familiar, o pacifismo, o feminismo e a ética fixéronse un oco na historia de Suecia.

1936 Nace Alejandra Pizarnik, poeta argentina exploradora da identidade e da subxectividade feminina.

1932 Morre no exilio, en Lausana, Clara Campoamor. 1962 Nace Lola Aizenza, profesora de Intervención Sociocomunitaria, coeducadora, sindicalista e ecoloxista.

1893 Nace Veneranda García-Blanco Manzano, Belonolo, Asturias. Mestra e deputada durante a II República española. Estivo exiliada en Francia e México tras a Guerra Civil.

1958 Nace Mari Carmen Gil, mestra alcauntina de educación infantil e primaria, referente do feminismo e do activismo dentro do STEPV.

1971 Falece Elvira Beo na Coruña mestra e galeguista, foi secretaria das Irmandades da Fala.

1932 Morre no exilio, en Lausana, Clara Campoamor. 1962 Nace Lola Aizenza, profesora de Intervención Sociocomunitaria, coeducadora, sindicalista e ecoloxista.

1932 Morre no exilio, en Lausana, Clara Campoamor. 1962 Nace Lola Aizenza, profesora de Intervención Sociocomunitaria, coeducadora, sindicalista e ecoloxista.

1932 Morre no exilio, en Lausana, Clara Campoamor. 1962 Nace Lola Aizenza, profesora de Intervención Sociocomunitaria, coeducadora, sindicalista e ecoloxista.



Tempo de mulleres, mulleres no tempo.



Educadoras rurais

Mulleres na EDUCACIÓN



FAUSTINA ÁLVAREZ GARCÍA

"Era unha muller progresista, liberal e cun espírito dinámico e resalto que orientou a súa intelixencia e capacidade de organización a mellorar o sistema educativo da época."

wikipedia



PINO RODRÍGUEZ

"A primeira vez que cheguei arriba eu diña, chorando e todo, pero se non hai ningún, nin hai casas!, pero saían unha chea de nenos e nenas das covas."



"MARUJA" LÓPEZ FRAILE

"Mestra clave na defensa da escola pública e a supervivencia das colexias e das CRA en zonas despoboadas da comarca de Talavera de la Reina"

Maio 2027

Luns

Martes

Mércores

Xoves

Venres

Sábado

Domingo

Tempo de mulleres, mulleres no tempo



PRIMERO DE MAIO

1

1982 Nace Laia Ruiz i Forés, docente vinculada ás linguas expresivas e á creatividade.
1939 nace Mª Victoria Moreno, profesora e autora de literatura en galego.

2

1926 Nace Aída Bonnelly de Díaz, musicóloga, pianista e educadora dominicana.

1898 Nace Septima Poinsette Clark, educadora afroamericana.

3

1897 nace en As Neves Sara Leirós Fernández. Profesora de Maxisterio investigou sobre pedagogía do alumnado con NEE

4

1922 Nace Ofelia Díaz Muñiz, mestra leonesa que loitou pola xubilación das e dos docentes aos 65 anos.

5

1937 Nace Emilia Beatriz Mª Ferreiro, Bos Aires. Foi pedagoga recoñecida polas súas achegas ao proceso de adquisición da lingua escrita.

6

1947 Nace Martha Nussbaum, Nova York. Foi defensora da educación como clave para o desenvolvemento persoal.

7

2016 Angela Duckworth publica o seu libro, *El Poder de la Pasión y la Perseverancia*. Promove un enfoque educativo que prioriza a disciplina e a determinación.

8

1924 Nace Sofía Imber, figura clave na visibilización da arte e do xornalismo liderado por mulleres en Latinoamérica.

9

1867 Nace Sarmiza Bilescu, primeira muller europea en obter un doutoramento en Dereito.

10

1939 Nace Pilar Bardem, actriz e activista española. Foi coñecida pola súa defensa dos dereitos humanos e das causas sociais progresistas.

11

1781 Falece Mary Astell, considerada por moita xente como a "primeira feminista inglesa".

12

1950 Nace Ana Mª Cano González, filóloga e catedrática. Foi presidenta da Acaedemia de la Lingua Asturiana.
1932 Concepción Ramón Amat é nomeada directora da Escola de Maxisterio de Ourense (1ª muller).

13

1914 nace en Ourense Antonia Ferrín, primeira muller en defender en España una tese doutoral en astronomía, foi represaliada polo franquismo e apartada da docencia.

14

1940 Falece Emma Goldman, destacada anarquista, activista e feminista defensora da independencia económica das mulleres.

15

1886 Falece Emily Dickinson, a súa obra foi recuperada pola crítica feminista do século XX como símbolo da resistencia intelectual fronte á opresión das mulleres.

16

DÍA DA RESISTENCIA ROMANÍ

17

1888 Nace Casilda Manzana y Lleida, mestra osense recoñecida polo seu papel pioneiro na promoción da educación en igualdade para as mulleres españolas.

18

1955 Falece Mary Jane McLeod Bethune, educadora americana, loitadora humanitaria e activista dos dereitos humanos.

19

1931 Mª Mayol Colom, pedagoga mallorquina que participa na fundación da asociación *Acció Cultura Mallorca*.

20

1880 Nace en A Coruña Celia Brañas y Fernández Mirandá. A súa visión do ensino das Ciencias estivo en consonancia cos propostas educativas dos movementos de renovación pedagóxica.

21

1935 Falece Jane Addams, activista feminista, socióloga, pacifista e sufragista estadounidense.

22

Nace Sonia Blanco Esquivias, responsable da OM 2020-26.

23

1940 Nace Mª José Urruzola Zabala, Pedagoga, feminista e escritora comprometida coa coeducación e coa educación en igualdade.



DÍA INTERNACIONAL DAS MULLERES POLA PAZ E O DESARROLLO

2023 Lina Kornholt, muller rusa, gañadora do ouro na competición de esquí náutico na competición do alumnado "Tempo de mulleres" en el sistema educativo.

25

1957 Nace en Pontevedra Chis Oliveira, filósofa, profesora e escritora galega nos ámbitos da filosofía, a didáctica, a coeducación, o feminismo e a educación afectivo-sexual na adolescencia.

26

1951 Nace Sally Ride, primeira muller en viaxar ao espazo dos EEUU. Foi defensora da educación científica para as nenas.

27

1878 Nace Mª Jesús Alvarado Rivera, Perú. Foi unha das máis grandes precursoras do feminismo moderno en Latinoamérica.

28

Nace Marta Madruja Bejo, docente, filósofa e feminista.

29

1890 Nace Louise Michel en Vroncourt-la-Côte, Francia. Foi educadora, poeta e escritora.

30

1968 Nace Marta Fernanda Martínez de la Eranueva, mestra dedicada por vocación ao alumnado marxinado.

31

1935 Nace Marta Cellana, profesora de instituto e actriz. Foi gañadora dun Coya pola película *Solas* (1999).



STES
INTERINDUCIAL
Organización de Mujeres
Organización de Mujeres



CONFEDERACIÓN
INTERINDUCIAL
Organización de Mujeres
Organización de Mujeres



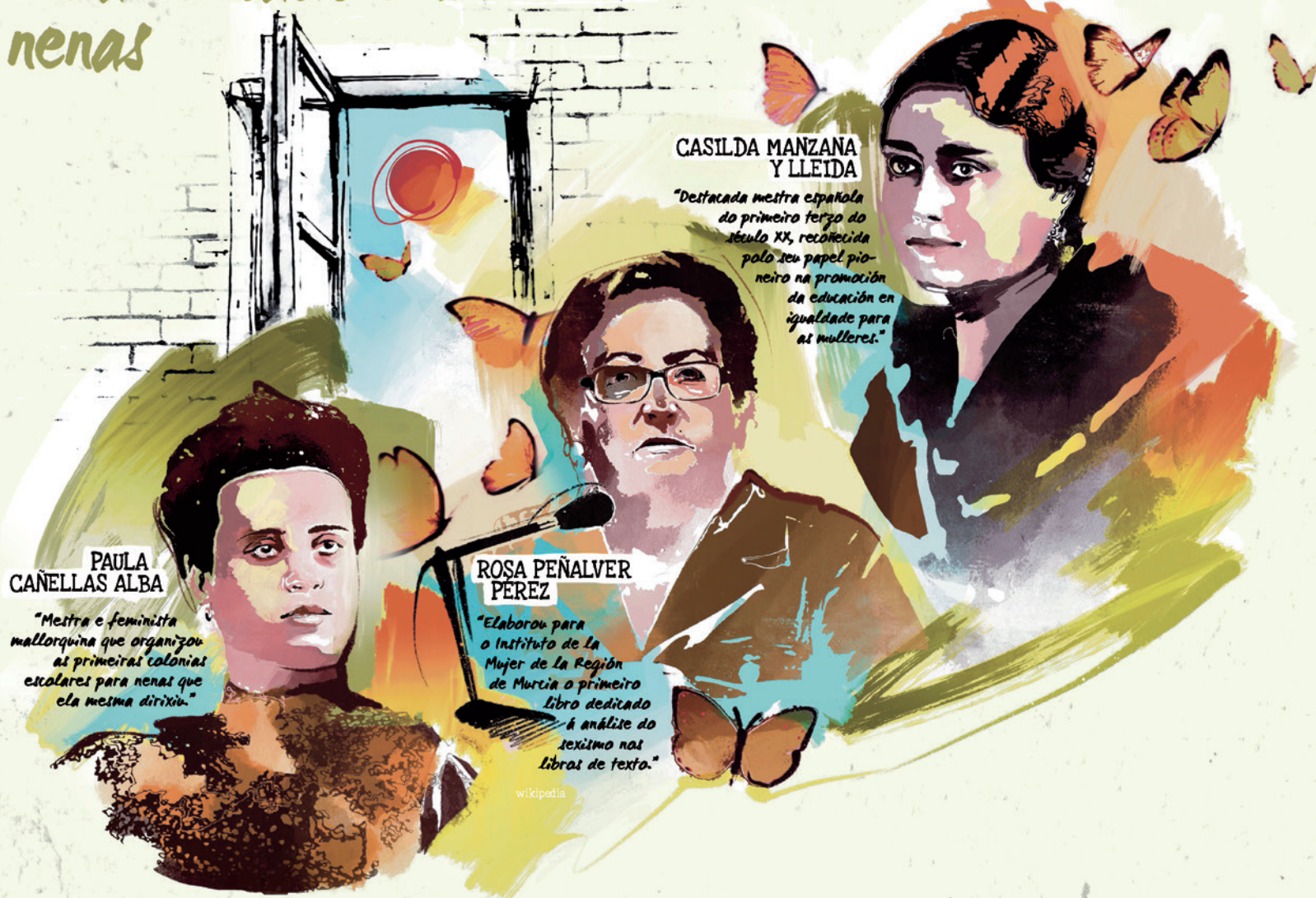
Asemblea
de Mulleres



STEG

Defensoras das dereitas e da educación das nenas

Mulleres na EDUCACIÓN



PAULA CANELLAS ALBA

"Mestra e feminista mallorquina que organizou as primeiras colonias escolares para nenas que ela mesma dirixiu."

ROSA PEÑALVER PÉREZ

"Elaborou para o Instituto de La Mujer de La Región de Murcia o primeiro libro dedicado á análise do sexismo nas libras de texto."

CASILDA MANZANA Y LLEIDA

"Destacada mestra española do primeiro terzo do século XX, recoñecida polo seu papel pioneiro na promoción da educación en igualdade para as mulleres."

wikipedia

Xuño 2027

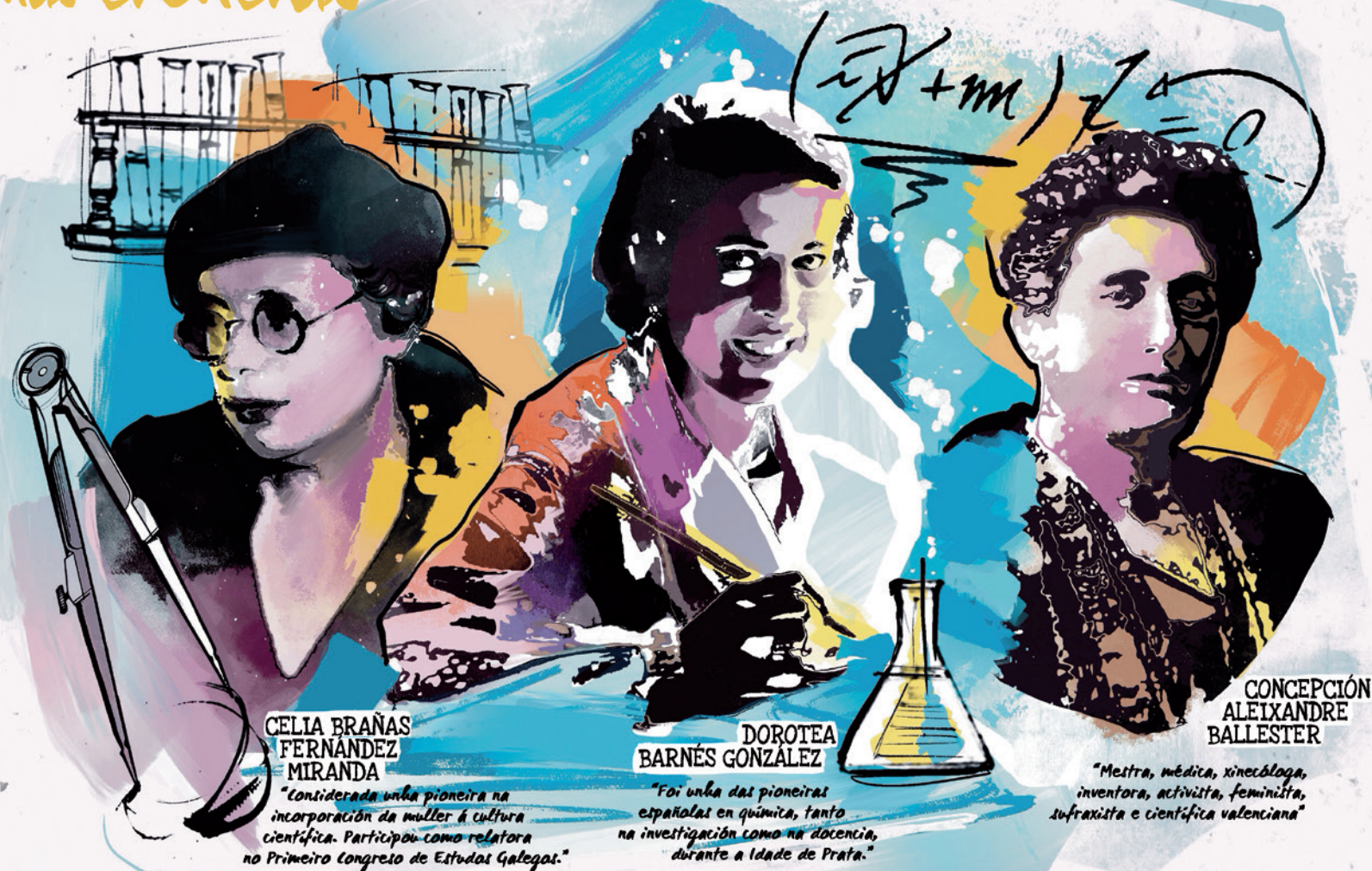
Luns	Martes	Mércores	Xoves	Venres	Sábado	Domingo
	1 Nace Fermina Bertón Álvarez, responsable da OM de 2010-12. 1973 Falece Helen Parkhurst, unha proposta educativa baseada na ausencia de materias concretas.	2 1975 Nace Beatriz Mionela Carrillo de los Reyes, docente que ocupa actualmente a Dirección Xeral para a Igualdade de Trato e Non Discriminación e contra o Racismo.	3 2015 Primeira marcha do movemento feminista en Latinoamérica. Ni Una Menos	4 DÍA INTERNACIONAL DAS NENAS E DOS NENOS INOCENTES VÍTIMAS DE AGRESIÓN.	5 1964 Nace Marian Moreno Llaneza, profesora e experta en formación do profesorado en coeducación.	6 1862 Nace Teresa Azpiroz y Paul, Cádiz, docente ouzo labor social dentro e fóra das aulas lle deu un grande prestixio humano.
7 1862 Nace Alioe Van Vechten Brown, profesora de Arte e Historiadora. Foi creadora dos primeiros cursos de museística e de arte moderna.	8 1901 Casan na Coruña. Marcela Gracia Ibeas e Elisa Sánchez Loriga, mestras, máis de cen anos antes de que a lei o permitise.	9 1958 Nace Ana Mª Mulero de la Torre, mestra que traballou de forma dinámica co alumnado mediante técnicas teatrais, contos e cancións.	10 1996 Falece Betsie Hollands, xornalista e feminista belga e figura emblemática do feminismo en México.	11 1956 Nace Paoa Hermosilla, docente e activista pola educación para a paz e os dereitos humanos. Nace Beatriz Quirós, unha das voces máis importantes da esquerda sindical e pedagoxía asturiana con perspectiva feminista.	12 1937 O réxime franquista separa a Ernestina Otero Sestelo da súa cátedra como represalia polo seu compromiso republicano e renovar no ensino. Nace Branca Guerreiro, responsable da OM 2000-03.	13 1958 Nace Mª Teresa López Beltrán, docente e experta co-creadora do estudo do xénero.
14 1912 Nace na Coruña Edelmiro Cachada Otero. Mestra e autora de obras de teatro infantil e libros de lectura escolar en galego.	15 DÍA MUNDIAL DE TOMA DE CONCIENCIA DO ABUSO MALTRATO NA VELEZ (ONU)	16 1955 Nace Carmen Alario Trigueros, Palencia. Foi profesora feminista e decana da Facultade de Educación de Palencia.	17 1873 Nace Rosa Sensat y Vila, educadora catalá vinculada á educación pública.	18 1972 Nace Patricia Fernández Barberá, mestra de Educación Infantil relacionada con proxectos creativos de aula. 1963 Nace Salud Chaparro Granados, mestra, sindicalista e coordinadora de coeducación.	19 DÍA INTERNACIONAL PARA A ELIMINACIÓN DA VIOLENCIA SEXUAL NOS CONFLICTOS.	20 1982 Nace Lorena Saiz Martínez, fundadora da "Asociación Berbiq" co propósito de facilitar o acceso á formación artística especializada a persoas con todo tipo de capacidades.
21 DÍA INTERNACIONAL DE EDUCACIÓN NON SEXISTA	22 1988 Falece Enriqueta Agut Armer, mestra feminista e republicana castelleana. 1926 Nace Marta Ángela Mata, política e pedagoga impulsora da renovación da escola pública na Transición.	23 1959 Nace Carmen Molina Mercado, destaca a súa traxectoria na educación artística e creativa.	24 1958 Nace Lola Rodríguez López, Villanueva de la Reina, Jaén. Mestra, coeducadora e activista feminista.	25 1909 Falece Marta Chinchilla, mestra guatemalteca asasinada pola súa oposición ao réxime de Jorge Ubico.	26 1986 Nace Lara Morín Martín, Zamora, mestra que se desprazaba para impartir clases ao alumnado que non podía acceder á capital.	27 2023 O Concello de Valladolid outorgou o recoñecemento pola súa defensa da diversidade sexual á mestra Mª Eugenia Martín Domínguez.
28 DÍA INTERNACIONAL DO ORGULLO de lesbianas, gays, transsexuais e bisexuais (LGTB).	29 1986 Nace Gloria Argentina Cisneros, mestra rural argentina ouzo labor educativo transorden fronteiras e obtivo recoñecemento.	30 Nace Susi de León Morgado, Cádiz, profesora, sindicalista e feminista. Nace Virginia Cabrera, profesora de Dereito do Traballo e política de igualdade na E.U.R.R.L.L. de Zamora (USAL).				

Tempo de mulleres, mulleres no tempo



Educadoras nas Ciencias

Mulleres na EDUCACIÓN



CELIA BRAÑAS FERNÁNDEZ MIRANDA

"Considerada unha pioneira na incorporación da muller á cultura científica. Participou como relatora no Primeiro Congreso de Estudos Galegos."

DOROTEA BARNÉS GONZÁLEZ

"Foi unha das pioneiras españolas en química, tanto na investigación como na docencia, durante a Idade de Prata."

CONCEPCIÓN ALEIXANDRE BALLESTER

"Mestra, médica, xinecóloga, inventora, activista, feminista, sufragista e científica valenciana"

Xullo 2027

Luns	Martes	Mércores	Xoves	Venres	Sábado	Domingo
			1 1993 Accede á dirección do CEIP Reyes Católicos de Meillá Pilar Burgos Olivares, mestra de infantil e impulsora dunha corrente pedagóxica novidosa nos anos 80.	2 1946 Nace M ^a Elena Simón Rodríguez en Alicante. É filóloga, profesora, catedrática de francés e experta en coeducación.	3 1955 As mulleres mexicanas exerceron por primeira vez o seu dereito ao voto.	4 1846 Nace Laureana Wright de Kleinbans, México. Foi pioneira do feminismo mexicano e esixiu o dereito ao voto das mulleres.
5 1961 Nace Valentina de la Torre. Dedicou a súa vida profesional ao ensino de xitanos e xitanas. Feminista en Salamanca.	6 1907 Nace Frida Kahlo, Cidade de México. Pintora cuxa obra xira arredor da súa biografía e do seu propio sufrimento.	7 1861 Nace Nettie Maria Stevens, mestra, bibliotecaria e investigadora. Recolectora xenética.	8 1901 Nace M ^a del Carmen Martínez Sancho, Toledo, primeira doutora en Matemáticas de España.	9 1866 Nace en Bergondo Carmen López-Cortón Viqueira, mestra e pedagoga. Formada na Institución Libre de Enseñanza, escribiu diversos traballos sobre a educación das mulleres.	10 1925 Comeza en Tennessee, EUA, o famoso "Xutxo do Mono", no que se debateu o ensino da teoría da evolución nas escolas.	11 1936 Belbina Cayo Cutiérriz, mestra de ideas pedagóxicas avanzadas e renovadoras, morreu asasinada polos sublevados franquistas. 1903 Nace Adela Ferrnato Segura, mestra, escritora e militante comunista costarricense.
12 Día de Malala 1997 Nace en Pakistán Malala Yousafzai, activista a favor do dereito á educación das nenas e Premio Nobel da Paz.	13 1964 Nace Teresa Salinas. Traballou en varios colexios murcianos, así como asesora de formación e técnica docente no MEC.	14 1925 Nace María Assumpció Cutsalà i Poch en Barcelona. Foi profesora, matemática e astrónoma que se dedicou á docencia.	15 1965 Falece Justa Freire, mestra e pedagoga zamorana. Condenada ao remate da guerra por prácticas laicistas.	16 1950 Falece Paulina Luisi Janicki, médica, profesora, sufragista e activista feminista uruguia.	17 1936 Nace Ana Mae Tavares Barbosa, educadora brasileira pioneira na educación artística.	18 1881 Nace en Vitoria María de Maeztu, unha das primeiras mulleres en matricularse na Universidade de Salamanca.
19 2003 Falece Elena Caffarena, destacada xurista e feminista chilena, pioneira na loita polo sufraxio feminino.	20 1897 Nace Josefa Navarro Zamora, mestra andaluza seguidora da pedagogía Montessori.	21 1893 Nace Ángela Camiño Pascual, Sabiñán (Zaragoza). Colaborou na creación da Escola Cossío en Valencia. Nace Sonia Fernández, responsable da OM 2007-10.	22 DÍA INTERNACIONAL DO TRABAÑO DOMÉSTICO	23 1946 Nace Josefa Aurora Rodríguez Silvera, Gran Canaria, creadora de contos que permiten ás nenas e aos nenos reinventar a súa linguaxe cotiá.	24 1893 Nace Cristina Pol Carcia, mestra e inspectora educativa e fundadora da Sociedade Psicolóxica Galega. Militou no Partido Galeguista e formou parte do Seminario de Estudos Galegos.	25 Día Internacional da Muller Afrodescendente 1954 Nace Adela Gabarri, León, presidenta da Asociación Xitana de Asturias.
26 1899 Nace M ^a Solá de Sellarés, pedagoga e escritora catalá vinculada ao movemento teosófico.	27 1878 Nace Celestina Vigneux y Cibils, Girona, mestra e pedagoga pioneira na vangarda educativa catalá.	28 1917 Nace a poeta referente de moitas xeracións Gloria Fuertes.	29 1957 Nace Nieves Blanco García, pedagoga feminista e catedrática. Centrou as súas investigacións na coeducación e na formación do profesorado.	30 Nace Alicia Pozo, impulsora do proxecto Filosofía para Nenos/as en Murcia. Responsable da OM 2005-07.	31 1943 Falece Lida Gustava Heymann, pacifista e sufragista alemá que cofundou a Sociedade para o Sufraxio Feminino en Alemaña en 1902.	

Tempo de mulleres, mulleres no tempo



Educadoras nas artes plásticas

Mulleres na EDUCACIÓN



MAUDE IRVINE KERNS

"Artista e educadora artística estadounidense, coñecida polas súas pinturas de vangarda."

wikipedia

INÉS MEDINA SANCHEZ

"Artista contemporánea, pedagoga e investigadora"

AUGUSTA SAVAGE

"Exerceu como docente e como activista na loita social polos dereitos da comunidade afroamericana dentro do contexto artístico."

taladacomchaves

Agosto 2027

Luns

Martes

Mércores

Xoves

Venres

Sábado

Domingo

Tempo de mulleres, mulleres no tempo

2	3	4	5	6	7	8
1958 Falece Josefa Uñiz, mestra, pedagoga e activista política navarra.	1848 Nace Isabel Muñoz Caravaca, Madrid. Mestra, xornalista e astrónoma. Defensora do voto feminino.	1979 Nace Anna Marzá Ibáñez, profesora cuxa investigación se dirixiu ao ensino de linguas en contextos multilingües. 2003 Falece Dorotea Barnés, pioneira española da química na investigación e na docencia.	1961 Nace Dolores Fernández, mestra fundadora e presidenta da 1ª Asociación de Mulleres Xitanas a nivel estatal Romf.	2009 Falece Antonia Ferrín Moreira, matemática, profesora e a primeira astrónoma galega.	1979 Nace Justine Ward. Foi a primeira muller en desenvolver un método educativo musical nos EEUU.	1876 Nace Maude Irvine Kerns, artista e educadora artística estadounidense.
9	10	11	12	13	14	15
1965 Nace Eva Gómez Pérez en Cabezón de la Sal. Fundou nos anos 90 a asociación para a defensa da infancia e da mocidade de Cantabria.	Nace Palmira Carofa Díaz, responsable da OM de 1990-96.	1983 Roser Gener Coll participou na creación do patronato municipal d'escoles d'infantil en Menorca.	1905 Nace Juana Capdevielle, pedagoga e bibliotecaria. Participou como conferenciante nas primeiras xornadas sobre pedagogía sexual. Tras o golpe de Estado, foi detida pola Garda Civil e asasinada.	1881 Nace Dolores Cebrían, mestra republicana comprometida coa renovación pedagóxica e coa alfabetización popular.	1930 Nace Aina Moll Marqués. Filóloga menorquina. Foi a primeira directora xeral de Política Lingüística da Generalitat de Cataluña.	1907 Nace Carmen Conde, mestra e fundadora da primeira Universidade Popular de Cartaxena 1878 Nace María Maroto, mestra que participou nas Misións Pedagóxicas da II República 1904 Nace en Lugo Mª Victoria Díaz, inspectora de educación.
16	17	18	19	20	21	22
2007 Falece Esperanza Brito de Martí, xornalista e feminista mexicana que loitou polos dereitos sexuais e reprodutivos.	1801 Nace Fredrika Bremer, feminista, escritora e sufragista sueca, impulsora da reforma polos dereitos das mulleres.	1895 Nace Mª del Carmen Ibáñez, dedicou a súa vida profesional ao ensino, á composición e á recompilación de cancións populares da provincia de Albacete.	1855 Nace en Milán Linda Malnati, influente sindicalista, profesora, pacifista e activista polos dereitos humanos.	2018 Falece Mª Isabel Chorobik de Mariani, unha das fundadoras das Abuelas de Plaza de Mayo na Argentina.	1792 Falece Lady Mary Wortley Montagu, escritora e poeta británica coñecida por desafiar as normas de xénero da súa época.	1948 Nace Mari Paz Cobo Cobo, mestra comprometida coa educación pública e coa coeducación. Sindicalista de USTEA Jaén.
23	24	25	26	27	28	29
1955 Nace Mª Antonia Fernández Medinilla, mestra de persoas adultas. Participa no primeiro programa de alfabetización da Junta de Andalucía.	1986 Aurelia Cutiérriz Blanchard, pedagoga da II República, é detida por falanxistas e asasinada en Valladolid.	1987 Falece Victoria Kent, avogada e política republicana.	1855 Nace Lidia Poët, primeira muller italiana avogada no seu país. Defensora do sufragio feminino.	1932 Nace Antonia Fraser, historiadora e novelista angloirlandesa. A súa obra foi clave para recuperar as perspectivas femininas na historia británica e europea.	1941 Xulia Minguiñón gaña a Primeira Medalla na Exposición Nacional de Belas Artes co cadro Escola de Doloritas, no que retrata a Dolores Chaves Vizoso.	Nace Rosa Zafra Lizaso, responsable da OM de 210-12 1873 Nace María Goyri, profesora e investigadora no ámbito da literatura española.
30	31					
1906 Nace Olga Taussky-Todd, matemática austro-estadounidense. Foi unha das poucas mulleres destacadas nas matemáticas de alto nivel do século XX.	1870 Nace Maria Montessori, Italia, pedagoga, filósofa, activista feminista e sufragista 1887 Nace Zenobia Camprubí, Malgrat de Mar. Foi escritora, tradutora e lingüista española.					

Educadoras na filosofía e nas letras

Mulleres na EDUCACIÓN

ROSA VALLÈS COSTA

"Unha das súas obras máis destacadas fala sobre o papel da muller durante a Guerra Civil e o franquismo, dando visibilidade ás mulleres esquecidas."

diariodelbiza.es

GRACIELA HIERRO PÉREZCASTRO

"Facilitou que se abordasen na docencia aqueles temas relacionados co corpo e a sexualidade feminina consideradas tabú nas sociedades patriarcais."

wikipedia

MARÍA ZAMBRANO

"A muller caminha na súa evolución, adquire personalidade día a día, anda e esforzase, aborda de fronte os problemas, dá a cara á vida."

aforismos.net

imposible

Setembro 2027

Luns

Martes

Mércores

Xoves

Venres

Sábado

Domingo

		1 1983 Vicenta Acoebes inicia en Ávila a organización e funcionamento do primeiro CRA de España. María Carmen Ferrer Abellán Responsable OM del 1996 al 1998.	2 1917 Paula Cahellas Alba funda con outras mestras o Instituto de Estudos Feministas en Palma.	3 1968 Nace Elena Esther López Lillo, mestra e sindicalista. Primeira muller presidenta da Xunta de Persoal Docente non Universitario da Rexión de Murcia.	4 1962 Nace en Lugo Xela Arias, docente, tradutora e poeta galega. No ano 2021 dedícouse o Día das Letras Galegas. Nace Victoria Robles, experta na historia das mulleres en España durante a ditadura, o exilio e a transición.	5 DÍA DA MULLER INDÍXENA 
6 1795 Nace Frances Wright. Foi das primeiras mulleres nos EEUU en falar publicamente sobre os dereitos das mulleres e sobre a reforma educativa.	7 1960 Nace Maruja López Fraile, referente na docencia rural da zona de Talavera de la Reina.	8 1873 Nace Hani Motoko, escritora, educadora e considerada a primeira muller xornalista do Xapón.	9 1877 Nace Serafina Dávalos, Paraguaya, educadora, avogada e feminista.	10 1907 Nace Dorothy Hill. Foi a primeira profesora da Universidade australiana e a primeira muller presidenta da Academia Australiana de Ciencias.	11 1936 Morre asasinada polos sublevados franquistas Balcina Cayo Gutiérrez, mestra de lienz pedagóxicos avanzados e renovadoras.	12 1890 Nace Leonor Serrano Pablo, Ciudad Real, pedagoga e avogada impulsora do método Montessori en España.
13 1943 Nace Linda Stein, artista feminista estadounidense cuxa obra explora temas de protección, xénero e 'alteridade' a través da escultura abstracta e figurativa.	14 1978 Nace Cristina Balbas Martínez, Burgos, socia e fundadora de Escuelab.	15 1977 Nace Chimamanda Ngozi Adichie, escritora e activista nixeriana. É unha das voces contemporáneas máis potentes do feminismo global.	16 1851 Nace Emilia Pardo Bazán, A Coruña, escritora e xornalista que defendeu activamente a educación das mulleres e a igualdade de dereitos.	17 1944 Nace Celia Amorós, filósofa e ensaísta española, considerada unha das teóricas máis importantes do feminismo da igualdade.	18 DÍA INTERNACIONAL da IGUALDADE SALARIAL 	19 1956 Nace Beatriz Alfa Ramos, mestra e sindicalista referente na provincia de Toledo.
20 1947 Nace Eli Bartra Muria, filósofa e académica mexicana, pioneira na investigación sobre mulleres e arte popular.	21 1978 Nace Rocío Medina Martín, profesora da Universidade Autónoma de Barcelona e integrante do Grupo de Investigación Antígona, dereitos e sociedade con perspectiva de xénero.	22 1832 Nace Enriqueta González Rubín, escritora asturiana que defendeu a instrución da muller e denunciou a desigualdade social no século XIX.	23 DÍA INTERNACIONAL CONTRA A TRATA E O TRÁFICO DE MULLERES E MENORES CON FINS DE EXPLOTACIÓN SEXUAL 2014 Beatriz Quirós consegue a aprobación de emendas sobre a especialidade do asturiano e contra a violencia de xénero no Consello Escolar do Estado.	24 1983 Nace Anita Sarkeesian, crítica de medios e blogueira feminista coñecida pola súa análise dos estereotipos de xénero nos videoxogos e pola súa defensa de espazos dixitais seguros para as mulleres.	25 2011 Falece Wangari Maathai, primeira muller africana en recibir o Premio Nobel da Paz en 2004.	26 1963 nace en Vigo Berta Cáceres, profesora na Facultade de Belas Artes de Pontevedra, recoñecida polo seu compromiso coa arte galega contemporánea.
27 1960 Nace Maruja López Fraile, Toledo, mestra referente da docencia rural na zona de Talavera de la Reina.	28 DÍA DOS DEREITOS SEXUAIS E REPRODUTIVOS E DA RESPONSABILIZACIÓN DO ABORTO	29 1944 Morre Isolina Muñoz Bae, mestra da Escola Normal de Pontevedra e autora dun atlas de xeografía galega.	30 2002 Falece Mirta Botta, escritora, ensaísta e docente. Foi unha figura clave da literatura argentina.			

Tempo de mulleres, mulleres no tempo

STES
INTERINDUSTRIAL
Organización de Mujeres
Organización de Mulleres

CONFEDERACIÓN
INTERINDUSTRIAL
Organización de Mujeres
Organización de Mulleres

Asemblea
de Mulleres

STEG

Educadoras na inclusión

Mulleres na EDUCACIÓN

RAMI FERNÁNDEZ

"Primeira profesora xitana con discapacidade. Exemplo para todas as persoas."

wikipedia

MARÍA EMMA MAYO PAIS

"Profesora con discapacidade visual da Universidade de Santiago de Compostela especializada en inclusión."

INÉS SANTAMARÍA Y LORENA SAIZ

"Arte, diversidade e inclusión. Facemos ACCESIBLE A ARTE a todas as persoas e utilizámola como ferramenta de INCLUSIÓN SOCIAL."

Asociación Berbiquí



Outubro 2027

Luns

Martés

Mércores

Xoves

Venres

Sábado

Domingo

					1 1931 Apróbese polas Cortes o voto feminino en España, defendido por Clara Campoamor. 1912 Nace en Palma Aurora Pionnelli, líder sindicalista e comunista.	2 1814 Nace Mª del Rosario Weiss Zorrilla, Madrid, pintora e unha das primeiras docentes de debuxo en España.	3 2013 Falece Ángeles Santos, pintora e educadora artística castál pertencente á Xeración do 27.
4 1936 Josefa García Segret, mestra e escritora compostelá, ingresa no cárcere de Tui. No seu libro <i>Abejo las dictaduras</i> deixou constancia do horror dos cárceres franquistas.	5 Día Mundial das e dos Docentes 1963 Nace Trinitad Muñoz Vacas, docente especializada no ensino a persoas xitanas.	6 1937 Son asasinadas as 17 rosas de Guillema polo Fronte Nacional.	7 1888 Nace Edna Mende Colson en Petersburg. Foi unha educadora coñecida pola súa contribución á mellora do acceso á educación das persoas afroamericanas.	8 1917 Nace Jacinta Gil Roncales, València. Tras saír do cárcere (por comunista) en 1964 mantivo o seu compromiso persoal e dedicouse á docencia artística.	9 1932 Falece Carmen de Burgos Seguí, xornalista, escritora e tradutora andaluza. Activista dos Dereitos das Mulleres.	10 1896 Nace María Luisa Dorado, Salamanca. Foi a primeira catedrática de Instituto de Lingua Latina no Instituto General y Técnico de Castelló.	
11 DÍA INTERNACIONAL DAS NENAS 1977 Nace Angelita Trujillo, mestra e sindicalista que promoveu proxectos de renovación pedagóxica.	12 1961 Nace Mª del Pilar Gardiazábal Serrano, mestra comprometida contra as violencias machistas. Premio Meninas de Cyl.	13 1990 Fúndase o Colectivo de Mulleres Ensinantes Do Rosa ao Violeta, que traballou de xeito pioneiro na análise e erradicación do sexismo na escola galega, impulsando a coeducación desde unha perspectiva feminista.	14 1971 Nace Teresa Gema Casado, profesora. Coordina o proxecto 'ComMujeres'. 1892 Conocépton Sáiz Otero asiste ao Congreso Pedagógico Hispano-Portugués-Americano participando activamente na mesa 'Cultura da muller'.	15 DÍA MUNDIAL DA MULLER RURAL 2022 Asunción de Álvaro Benito inaugura a exposición <i>Al Filo del Pensamiento</i> . Colabora en proxectos educativos e comunitarios.	16 2025 Ana Belén Yuste obtén o recoñecemento entre as 10 mellores docentes de España no ensino das ciencias cun enfoque motivador e aplicado.	17 2022 Rosa Mª Palomares López, docente, obtén o Premio SIMO a experiencias de igualdade.	
18 1965 Nace Rosa Mª Torres Rosado, Málaga, docente experta en igualdade e coeducación.	19 1952 Nace en Santiago de Compostela Carme Alvarino Alejandro, docente de historia, militante política e sindicalista e feminista. En 1977 participou na fundación do Sindicato Galego de Traballadoras e Traballadores do Ensino, SGTE, STEG a partir de 1990.	20 1963 Nace Paqui López García, educadora infantil con traxectoria desde 1981. Membro do Sindicato de Servizos Públicos Interdisciplinar da Rexión Murciana.	21 1850 Nace Salomé Ureña Díaz de Hernández, educadora dominicana innovadora na educación das mulleres no seu país.	22 2017 Primeiro Congreso de Feminismo Romant levado a cabo pola asociación Gitanas Feministas por la Diversidad.	23 1890 Nace Ernestina Otero Sestelo en Redondela, mestra e pedagoga. Pioneira da coeducación, foi represaliada despois do golpe franquista. 1956 Nace Mary Mar Almeida, mestra, sindicalista e feminista osonaria.	24 1983 Créase no Estado español o Instituto da Muller. 1961 Nace Lita Cabellut, artista multidisciplinar que reflicte a violencia contra as mulleres.	
25 2018 Falece Covadonga Pérez Sánchez, mestra e republicana, educada na escola rural.	26 1980 Falece Martha Salotti, educadora e escritora argentina. Foi formadora de docentes cunha perspectiva pedagóxica innovadora.	27 1975 Falece en Ferrol Ángela Ruiz Robles, mestra, escritora e inventora da primeira enciclopedia mecánica.	28 1879 Nace Luisa Capetillo, Puerto Rico, figura fundamental do feminismo anarquista, obreira, sindicalista e xornalista.	29 1942 Nace Rosa Vallés Costa, Barcelona. Foi catedrática de Xeografía e Investigación e profesora referente para varias xeracións en Elvissa.	30 2010 Mª del Henar Frutos, Valladolid. Promoveu o proxecto 'In Crescendo', iniciativa educativa e musical coeducativa. 1870 Nace na Pobra do Caramiñal Mª Días Rivadomar, docente de debuxo.	31 1889 Nace María Sánchez Arbos, Huesca, mestra e pedagoga. Participou na escola da República e defendeu a educación pública, laica e activa.	

Tempo de mulleres, mulleres no tempo



STES
SINDICATO
ORGANIZACIÓN DE MUJERES
ORGANIZACIÓN DE MUJERES



CONFEDERACIÓN INTERSINDICAL
ORGANIZACIÓN DE MUJERES
ORGANIZACIÓN DE MUJERES



Educadoras universitarias

Mulleres na EDUCACIÓN



Novembro 2027

Luns	Martes	Mércores	Xoves	Venres	Sábado	Domingo
1 1950 Falece Eloísa Díaz Insunza, a primeira muller en graduarse como médica en Chile e en toda Latinoamérica.	2 1938 Nace en Cee, A Coruña, Paz López Faal, pioneira no ámbito da renovación pedagóxica.	3 Nace Aurelia La Hoz Clavelo. Foi responsable da Área de Igualdade de STEA.	4 1980 Falece Elizabeth Muriel Gregory, primeira deseñadora de aeronaves do mundo e primeira muller canadense en titularse como enxeñeira eléctrica.	5 1907 Falece Angelina Kauffman. Foi membro fundadora da Royal Academy of London, deixando un legado no ensino da pintura.	6 2013 Falece Vicky Lorca, psicóloga, escritora e activista feminista española, coñecida polo seu labor na defensa dos dereitos das mulleres.	7 Día Internacional CONTRA A VIOLENCIA E O ACOSO ESCOLAR 2019 Falece Margarita Salas, bioquímica impulsora da investigación en Bioloxía Molecular en España.
8 1850 Nace Rosario de Acuña, Madrid. Foi unha librepensadora, dramaturga e xornalista, firme defensora da igualdade da muller, do laicismo e dos dereitos civís.	9 1906 Falece Dorothea Beale, educadora e sufraxista británica. Foi pioneira na reforma da educación secundaria para mulleres.	10 1999 Pilar Benjam Arguimbau obtén a Creu de Sant Jordi pola súa contribución á formación de docentes e á investigación pedagóxica.	11 1988 Nace Carmen Guillén Lorente, doutora en Historia Contemporánea especializada na análise histórica con perspectiva de xénero. 2024 Falece en Santiago María Salvado, pedagoga galega.	12 1888 Nace Amalia Ladrón de Guevara, aragonesa, innovadora e pioneira na Pedagogía e no Maxisterio.	13 1996 Falece Carmen Conde, escritora e primeira muller en ingresar na RAE. No seu discurso de ingreso, denunciou abertamente o machismo presente na lingua castelá.	14 2025 María Asunción Flores, Cuenca, recoñecemento con motivo do Día do Ensino. É referente en metodoloxías emocionais e activas. Nace Pura Ferrer, mestra e sindicalista do País Valencià.
15 2023 Elena Coz Álvarez Landete, premio polo proxecto Alianza STEAM: Mulleres en pé de ciencia. 2007 Caterina Valriu recibe o Premio da Crítica Serra d'Or.	16 1957 Nace M ^a Ángeles Llorente Cortés, mestra que participou activamente en movementos de renovación pedagóxica e plataformas en defensa da escola pública.	17 1957 Nace Pilar Catalán Romero, foi responsable da OM 1998-2000.	18 1939 Nace Margaret Atwood, escritora canadense, referente do feminismo contemporáneo, especialmente pola súa crítica ao patriarado en obras como <i>O conto da criada</i> (<i>The Handmaid's Tale</i>).	19 1864 Nace, en Zamora, María del Buen Suceso Luengo de la Figuera, mestra e escritora. Directora da Escola Normal de Soria ata 1890.	20 1995 O colectivo <i>María Castaña</i> , formado por mulleres docentes galegas, recibe o premio Educación y Sociedad outorgado polo Ministerio de Educación e Ciencia. 1913 Nace Antonia Roldán, pioneira en física/meteoroloxía.	21 1945 Nace Carmen Avendaño Otero, activista e política galega coñecida pola súa loita contra o racismo en Galicia.
22 1981 Nace Inés Santamaría del Hoyo, fundadora da Asociación Berbigui co propósito de facilitar o acceso á formación artística especializada a persoas con todo tipo de capacidades.	23 1958 Nace Theresa Kachinda-moto, recoñecida por disolver centros de matrimónios infantís e devolver as nenas á escola.	24 1879 Falece Sarah Hale, escritora e editora estadounidense que avogou con firmeza pola educación igualitaria para homes e mulleres e polo activismo social.	25 DÍA INTERNACIONAL PARA A ELIMINACIÓN DA VIOLENCIA CONTRA AS MULLERES Vicenta Rodríguez Martín, profesora e investigadora sobre igualdade de xénero e erradicación da violencia contra as mulleres da UCLM.	26 2022 Lluís Fuster Cortés foi nomeada filla ilustre de Menorca por ser educadora e defensora da cultura mallorquina.	27 1975 Nace Sofía Martínez, profesora de debuxo e artes plásticas que combina a docencia coa pintura, a cerámica e a xolaría.	28 1899 Nace María Cegarra, licenciada en Ciencias Químicas pola UMU e docente durante 40 anos en centros de Cartagena e La Unión.
29 Día Internacional das Defensoras dos DDHH 1958 Nace Amada Traba, docente de Socioloxía da Educación na Universidade de Vigo. Participante activa no campo da Socioloxía do Xénero.	30 2023 Primeira Folga Xeral Feminista polo dereito colectivo ao coidado en Euskal Herria.					

Tempo de mulleres, mulleres no tempo



Mulleres na EDUCACIÓN

PARA TOD@S

ESCOLA

PÚBLICA e sindicalismo

DE TOD@S

BELEN GONZÁLEZ LOPE
Cantabria

CHRISTINA FULCONIS MAROTO
Castilla y León

MARÍA SALVADO LÓPEZ
Galiza

BEATRIZ ALÍ RAMOS
Castilla La Mancha

MARI CARMEN GIL GARCIA
País Valencià

PURA SÁNCHEZ SÁNCHEZ
Andalucía

BEATRIZ QUIRÓS MADARIAGA
Asturies

ÁNGELA RODRÍGUEZ CALVO
Aragón

MARÍA DEL MAR MARTÍNEZ QUESADA
Melilla

JOANA TUR PLANELL
Illes Balears

PAQUI LÓPEZ GARCÍA
Murcia

MARY MAR ALMEIDA OSSA
Canarias

Decembro 2027

Luns

Martes

Mércores

Xoves

Venres

Sábado

Domingo

		1 1877 Nace Aurelia Cutiérrez-Cueto, Santander, nomeada directora interina da primeira Escola do Magisterio Primario da cidade de Melilla. En 1936 foi fusilada polo réxime franquista.	2 1954 Nace Carmen Calzado Requena, profesora, feminista, ecoloxista, antimilitarista e sindicalista.	3 Día Internacional das Persoas con Discapacidade	4 1978 Fallece Julia Peguero Sanz, mestra e feminista zaragozana. 1919 Nace en Xagoaza (Ourense) Francisco Álvarez, mestra destacada polo seu labor de alfabetización de menores e persoas adultas.	5 1822 Nace Elizabeth Cabot en Boston, educadora e naturalista. Contribuíu a establecer a Society for the Collegiate Instruction of Women en 1882.
6 1951 Nace Cándida Martínez López, primeira muller decana da Facultade de Filosofía e Letras da Universidade de Granada.	7 1963 Nace Pilar Távora Sánchez. O seu último documental 'Gran redada gitana' 2025 aborda a redeada contra o pobo xitano na España do século XVIII.	8 1912 Nace Guillermina Medrano Aranda, Albacete. Mestra e política española e primeira muller concelleira no Concello de Valencia.	9 1948 Fallece M ^a Luisa Navarro Margati, mestra comprometida co proxecto socioeducativo republicano, os dereitos das mulleres e a xustiza social.	10 2025 Alicia López dá unha charla sobre a Pegada da Pedagogía Freinet en Galicia. 1961 Nace Laura Villafuerte, responsable da OM e creadora do primeiro calendario Tempo de Mulleres, Mulleres no tempo.	11 1850 Nace Concepción Gimeno Gil y de Flaquer, mestra e escritora aragonesa. 2023 Fallece Lola Ferreiro, psiquiatra, docente e destacada feminista.	12 1881 Nace en Santiago de Compostela María Concepción Pérez Iglesias, mestra e primeira muller en ocupar o cargo de alocadesa en Galicia.
13 1970 Nace Christina Fulconis Maroto, comprometida coa defensa do profesorado e co sindicalismo desde STECyL-I. 1963 Bárbara Durán é galardoada co Premio Mallorcas de ensaio en catalán.	14 1958 Nace Pilar Aranda Ramírez, docente e primeira reitora da Universidade de Granada.	15 1877 Nace Emília de Sousa Costa, escritora e feminista portuguesa defensora da educación das mulleres.	16 1901 Nace Margaret Mead, antropóloga estadounidense cuxos estudos sobre sexualidade e xénero foron revolucionarios para o feminismo.	17 1997 Ana Orantes Ruiz foi asasinada despois de denunciar en televisión orenta anos de maltrato. Foi o detonante social e político en España para a reforma do Código Penal.	18 Día Internacional das Mulleres Migrantes	19 1935 Nace M ^a Luz Escribano Pueo, Granada. Profesora, poeta e narradora. Foi parte da Xeración do 60.
20 1893 Nace Angelina Abad Cantavella, mestra vinculada á cultura de Vila-real.	21 1963 Nace Belén González Lope, Burgos. Mestra, política e sindicalista de STE-Cantabria.	22 1913 Nace Griselda Álvarez Ponzo de León, educadora e política. Foi fundamental na loita pola cidadanía e a participación política das mulleres en México.	23 1954 Nace Teresa Flores Martínez, Granada. Mestra e contadora de historias.	24 1964 nace Joana Tur Planells, profesora e referente sindical en Ibiza. 1978 Nace Elena Infantes Castro, Jaén, mestra, coeducadora, feminista, sindicalista e precursora do Movemento 8M Xaén.	25 1872 Educadora e pedagoga argentina. Fundou o primeiro xardín de infancia de Arxentina.	26 1918 Fallece Marie Bonneviel, mestra, sindicalista e feminista francesa.
27 1975 Nace M ^a José Puchol Gil, mestra que formou parte do Proxecto Educativo 0-3 de Castelo.	28 1961 Nace Mariola Sanz Rodríguez, mestra referente en igualdade e coeducación. 1970 Nace María Martínez-España, docente investigadora do departamento de Inmunofoxa da UMU.	29 2004 publicouse a Lei de Protección Integral contra a Violencia de Xénero en España.	30 1903 Nace Carmen Hombro Ponzo, San Fernando. Mestra sindicalista. Foi fusilada embarazada en 1937 por defender valores non concordantes co catolicismo.	31 2017 M. Magdalena Celabert i Miro recibe o Premio Aina Moll que outorga a Obra Cultural Balear.		

Tempo de mulleres, mulleres no tempo

STES
INTER SINDICAL
Organización de Mujeres
Organización de Mulleres

CONFEDERACIÓN
INTER SINDICAL
Organización de Mujeres
Organización de Mulleres

Asemblea
de Mulleres

STEG

ACTIVIDADES PROPOSTAS

Estas actividades están resumidas. Actividades completas e anexos en organizandemujeres.org

XANEIRO

Pioneiras

De 0 a 3 anos

DESCUBRIMOS QUEN ENSINA

A persoa educadora presenta imaxes de mulleres ensinando (aula, lectura, acompañamento). Vai nomeando accións ("ensinar", "aprender", "coidar") e facendo preguntas sinxelas: "Que fan?", "Ti tamén podes ensinar?".

Finalízase sinalando que as mulleres tamén ensinaron ao longo da historia.

Pódense utilizar láminas ou proxeccións de imaxes de mulleres ensinantes:

https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Female_educators_from_Spain

De 3 a 6 anos

CONTAMOS A HISTORIA DUNHA NENA QUE QUERÍA APRENDER

A persoa educadora conta unha pequena historia inventada inspirada en Fátima Al-Fihri: unha nena que quería aprender moitas cousas e decidiu crear un lugar onde todas as persoas puidesen estudar. Pódese empregar un monicreque ou boneca para representar a protagonista.

Durante o relato fanse preguntas: "Quen pode ir a ese lugar?", "Só algunhas persoas ou todas?".

Ao final, constrúese colectivamente a idea de que todas as persoas teñen dereito a aprender e ensinar.

https://es.wikipedia.org/wiki/F%C3%A1tima_al-Fihri

De 6 a 9 anos

TRES MULLERES QUE CAMBIARON A EDUCACIÓN

Preséntanse as imaxes de Fátima Muhammad Al-Fihri, María de Maeztu e Gabriela Mistral. Divídese a clase en 3 grupos e cada grupo recibe unha pequena información sobre cada muller.

Cada grupo explica ao resto quen foi, que fixo e por que é importante.

Constrúese unha liña do tempo colectiva.

<https://mujeresbacanas.com/fatima-al-fihri-800-880/>

https://es.wikipedia.org/wiki/Mar%C3%ADa_de_Maeztu

https://es.wikipedia.org/wiki/Gabriela_Mistral

De 9 a 12 anos

INVESTIGACIÓN COOPERATIVA

En pequenos grupos investigan unha das pioneiras para realizar unha breve exposición oral. Elaboran unha ficha con:

- Ano e lugar de nacemento, contexto social, etc.

- achegas á educación: contribucións, legado, etc.

- dificultades que puido ter.

<https://laescueladela-republica.es/biografias/maria-de-maeztu/>
<https://wrmagazin.com/relatos/gabriela-mistral-130-anos-de-una-poeta-revitalizada-y-claves-de-por-que-es-un-simbolo/>
https://buscador.womenslegacyproject.eu/catalog/27795521_es

De 12 a 15 anos

PENSAMOS COAS PIONEIRAS

Lectura en voz alta da cita de María de Maeztu:

"Soy feminista, me avergonzaría de no serlo..."

Cada persoa anota unha palabra ou idea que lle suxira a frase. A continuación, organízase un diálogo en pequenos grupos arredor de preguntas guía: *Que significa ser feminista no contexto de María de Maeztu? Cres que hoxe segue sendo necesario? Por que? Que significa participar na cultura e no coñecemento? Todas as persoas teñen as mesmas oportunidades para facelo?*

Cada grupo comparte unha idea clave co resto da aula, que se recolle no encerado para construír un mapa colectivo dos conceptos tratados.

De 15 a 18 anos

DEBATE: EDUCACIÓN, PODER E DESIGUALDADE

Contextualización sobre o acceso das mulleres á educación ao longo da historia. Organízase un debate estruturado en tres momentos:

O alumnado sitúase (físicamente ou simbolicamente) ante estas dúas afirmacións: *"A educación foi igual para todas as persoas ao longo da historia"* ou *"Hoxe xa existe igualdade na educación"*.

En grupos, reflexionan sobre: quen tivo historicamente acceso á educación e quen quedou fóra, como inflúen o xénero, a clase social ou a orixe, e que desigualdades persisten hoxe.

Persoas adultas

AS NOSAS MULLERES REFERENTES

A actividade comeza cunha breve lectura ou presentación de varias mulleres pioneiras na educación para activar coñecementos previos. A continuación, desenvólvese un diálogo guiado:

Que educadoras lembramos da nosa experiencia persoal ou escolar? Que impacto tiveron nas nosas vidas ou aprendizaxes? Por que é importante ter referentes femininos na educación?

Cada persoa anota un nome e unha idea clave. Posteriormente, constrúese unha lixaxe colectiva de referentes femininos, que pode ampliarse incorporando figuras do calendario *Tempo de Mulleres, Mulleres no Tempo*.

María de Maeztu



Atención á diversidade

En todas as actividades e niveis:

- Adaptaranse as propostas para garantir a participación de todo o alumnado.
- Teranse en conta as necesidades específicas de apoio educativo.
- Contarase coa colaboración de profesionais especialistas cando sexa necesario.
- Priorizaranse metodoloxías inclusivas, flexibles e respetuosas cos diferentes ritmos de aprendizaxe.

FEBREIRO Mestras transformadoras

De 0 a 3 anos

O ESCAPARATE DAS CAPACIDADES

Fase 1: diante do espello, se o hai, iremos dando instrucións ao alumnado do tipo:

"Quen ten mans fortes para empurrar a parede? Todas e todos temos mans fortes! Quen pode acariciar a cara con suavidade? Todas e todos somos suaves!". Refórzase que a forza e a tenrura están presentes en todos os corpos por igual.

Fase 2: convidámos a crianzas a pintar no papel continuo segundo a música:

Con música forte: deben dar "golpes" de cor ou pintar con enerxía. "Que forza teñen as nenas e os nenos ao pintar!"

Con música suave: deben pintar coas xemas dos dedos, facendo caricias ao papel. "Que delicadas e delicados somos todas e todos cando queremos!"

Fase 3: o recoñcho dos referentes. Ao rematar, pegamos os pictogramas arredor do mural. Comentamos de forma sinxela o que vemos: "Mirade, este neno coida o bebé como nós, e esta nena é unha gran construtora". Invítaselles a sinalar quen se parece a elas e eles na acción, non no físico.

De 3 a 6 anos

A SILUETA

Traballo en pequeno grupo (4 persoas), grupo só de nenas e grupo só de nenos.

Para analizar que pensamos do outro sexo, en cada grupo unha persoa recóstate sobre papel continuo (os nenos representarán un neno e as nenas representarán unha nena). Recortamos a silueta. Con rotuladores, recortes de xornais e ceras debuxarán: na cabeza, o que pensan; nos ollos, o que ven; na boca, o que fan; nos oídos, o que escoitan; no corazón, o que senten; nas mans, o que ofrecen; nos pés, por onde camiñan. Na asemblea presentarán as siluetas a toda a clase e irase comentando o que representaron. Ao final decataranse de que non difire tanto o que se reflicte nun neno do que se reflicte nunha nena.

De 6 a 9 anos

VISIONADO DE DOCUMENTAL SOBRE MARÍA MONTESSORI

<https://www.youtube.com/watch?v=2FAaWBEK3g>

A través deste vídeo, o alumnado poderá coñecer a vida desta famosa pedagoga.

Unha vez rematado, desenvolveranse diversas actividades como, por exemplo, debuxar esta muller, escribir algo da súa vida, contar na



María Montessori

asemblea o que máis lles chamou a atención, inventar unha actividade dentro da corrente Montessori.

De 9 a 12 anos

MESTRAS E MESTRES POR UNHA SESIÓN

Repártirase a cada alumna e alumno un tema que deberán preparar para despois explicalo ao resto das súas compañeiras e compañeiros. A titora ou o titor actuará como unha alumna ou alumno máis.

Con esta actividade, intentamos desenvolver a empatía e a valoración cara ás súas mestras e mestres.

De 12 a 15 anos

MULLERES MESTRAS TRANSFORMADORAS

Traballo individual ou por parellas.

Biografía das mestras que, co seu traballo e dedicación, conseguiron transformar a maneira de educar e de transmitir o coñecemento. Repartíranse nomes e fotografías de mestras, e o alumnado deberá buscar información sobre elas para, posteriormente, expoñela ao resto das compañeiras e compañeiros da clase. Mulleres do noso calendario: Rosa Sensat, Antía Cal Vázquez, María Montessori, entre outras.

De 15 a 18 anos

A ÁRBORE DO ENSINO

Cada alumna e alumno escollerá unha mestra que deixase unha pegada especial na súa etapa escolar: aquela coa que máis empatizou ou da que máis aprendeu.

Deberán realizar un traballo de investigación a través de contactos co centro educativo e, se é posible, entrevistar tamén a mestra escollida. Redactarán unha biografía da protagonista, recollendo tamén experiencias, vivencias e anécdotas.

O traballo exporase ao conxunto do grupo e o material irá colóndose nunha gran árbore elaborada previamente entre toda a clase sobre papel continuo. O obxectivo é que permaneza exposta nun lugar visible da aula ou do centro educativo.

Persoas adultas

CINEFÓRUM

Tras o visionado das seguintes películas ou documentais, iniciárase un faladoiro no que se comentarán libremente aspectos como: romper os roles de xénero; educar en igualdade; transformar a sociedade; dar voz a experiencias invisibilizadas.

- *Diario da rúa* ("Freedom Writers")

- *O milagre de Ana Sullivan* ("The Miracle Worker").

- *O sorriso de Mona Lisa* ("Mona Lisa Smile")

- *Nin unha menos.*

- *As mestras da República.*

- *As educadoras.*



MARZO Mestras e pedagogas na República

De 0 a 3 anos

ACTIVIDADE 1. Aprendemos os nomes das mestras Justa e Aurelia e das compañeiras e compañeiros.

Na asemblea cantamos unha canción de bos días con cada un dos nomes das nenas e nenos e das mestras.

ACTIVIDAD 2. Colocamos as fotos das mestras Justa e Aurelia ao lado da foto da nosa mestra e coloreamos imaxes delas para colocalas nun mural co alumnado.

De 3 a 6 anos

ACTIVIDADE 1.

A nosa personaxe de aula déixanos un crebacabezas de Justa Freire que temos que construír en grupo e pídemos que investiguemos.

Preguntamos a compañeiras e compañeiros de 5º e 6º de Primaria que nos axudan a investigar. Descubrimos os países de Bélxica e Francia, onde viaxou para formarse.

ACTIVIDADE 2.

Começamos a Carmen Conde e aprendemos o seu poema "Caminamos al unísono".

Ilustrámo-lo e gravámo-lo no programa de radio do centro. Creación do glosario Carmen Conde, onde incorporaremos palabras que vaiaamos aprendendo, co seu significado, pictogramas, apoio cunha gravación oral e en Lingua de Signos.

De 6 a 9 anos

Descubrimos o cadro "Dos Hermanas" de María Blanchard, irmá de Aurelia Blanchard, que representa o apoio e o cariño entre mulleres. Quen era Aurelia? En grupos de 4-5 alumnas e alumnos investigárase sobre o seu lugar de nacemento, estudos universitarios, vida profesional, cargos e participación política.

Exposición do grupo de persoas expertas e representación por parellas do cadro mediante a técnica do préstamo.

De 9 a 12 anos

CREACIÓN DO "RADIO-PODCAST DAS INVISIBLES"

Carmen Conde e o seu marido fundaron a Universidad Popular de Cartagena e ela traballou moito na radio. Dividiremos a clase en grupos para que graven un micro-podcast (2-3 minutos):



O quíñon:

Deben imaxinar unha entrevista entre Carmen Conde e unha das mulleres anteriores (Aurelia ou Justa).

O conflito:

Na entrevista, Carmen debe contar que sentiu ao entrar nun mundo de homes (a RAE) e como o seu labor educativo coas Misiones Pedagógicas a preparou para iso.

Sección "Palabras Rescatadas":

Carmen defendía a lingua. Cada grupo debe elixir unha palabra que defina o feminismo actual (ex.: sororidade, empoderamento, equidade) e explicar por que Carmen a incluíra hoxe no dicionario.

De 12 a 15 anos

A través da técnica da colaxe, crearemos retratos de Carmen Conde, Aurelia Blanchard e Justa Freire para a exposición do 8M no centro.

Utilizaremos fotografías, artigos de xornais e fragmentos dos seus poemas, ensaios e publicacións.

De 15 a 18 anos

Liña do tempo colaborativa. Comprender o impacto histórico da República a través de Genially: *La Sexta Columna: La España que nunca estudiaste*. Conectar literatura e pedagogía analizando textos de Carmen Conde: "Hallazgo", "Dominio", "El universo tiene ojos", "Amor", "Ante ti" e estudar a vida e obra de Justa Freire: <https://elpais.com/espana/madrid/2021-09-02/para-justa-freire.html>.

Persoas adultas

Lemos "Historia de una maestra" de Josefina Aldecoa que nos permite coñecer a vida das mestras e pedagogas da República, ás que dedicamos este mes do calendario.

Rematamos cun faladoiro na que cada persoa comparte as partes do libro que máis lles chamaron a atención e por que.



ABRIL Mestras no exilio

De 0 a 3 anos

1. O alumnado escollerá láminas de flores e animais do poema de Gloria Fuertes *La maestra de las flores*, nomeándoo coa axuda da persoa docente.

2. A persoa docente lerá o poema mentres o alumnado danza coa súa lámina pola aula.

3. Nun mural cos distintos elementos do poema: flores e animais, coloreamos libremente.

4. As nenas e nenos levarán pequenos testos con plantas á clase para coidalas.

De 3 a 6 anos

A MALETA DA MESTRA VIAXEIRA

Elaborar un conto ou historia sinxela que introduciremos na asemblea.

Por exemplo: *Había unha vez unha mestra que vivía nunha vila moi fermosa. Gustáballe moito o seu traballo e ensinar ás súas nenas e nenos a ler, contar, debuxar e aprender historias maravillosas. Un día, por circunstancias difíciles que aconteceron no seu país, tivo que facer unha maleta e viaxar moi lonxe para seguir ensinando a outras nenas e nenos.*

Preguntas: *Como se puido sentir a mestra ao deixar a súa vila e viaxar a un país descoñecido?*

E ti, como te sentirías se tiveses que deixar a túa casa?

Podemos axudarnos dalgún material como unha maleta onde introduciremos obxectos importantes ou un mapa onde indicaremos a viaxe que tivo que facer a mestra.

Para finalizar a actividade, o alumnado realizará un debuxo libre que represente a historia.

De 6 a 9 anos

"AS MESTRAS QUE ILUMINAN CAMIÑOS"

Gran grupo (tormenta de ideas): *Que fai unha mestra? Por que é importante ensinar?* "A docencia é a única profesión que crea todas as demais". Para que exista unha médica, un bombeiro, unha veterinaria, unha carpinteira ou unha astronauta, primeiro ten que haber alguén que lles ensine a ler, escribir, pensar e aprender.

Como nos sentimos cando aprendemos algo novo?

Debuxa unha escola onde todas as persoas aprendamos porque unha mestra o fai posible. Escribe unha frase curta (ex.: Ser mestra é...).

Peche: *Que superpoder cres que ten unha boa mestra? Por que é importante que todas as persoas poidan aprender?* "As mestras represaliadas foron persoas que non se renderon. Grazas ao seu exemplo, hoxe aprender é un dereito."

De 9 a 12 anos

CARTA Á MESTRA

Cada nena e neno escribirá unha carta dirixida a unha



mestra invisible que tivo que marchar.

Na carta poden expresar, por exemplo, que lles gusta aprender con ela, que lle dirían para dárle ánimo e como cren que se sentiría ao ensinar noutro país.

Leranse algunhas cartas en voz alta ao resto da clase.

Despois pegaranse nun mural titulado "Nunca esquecemos as mestras". O mural quedará como recordatorio da importancia das mulleres do ensino e da memoria histórica.

De 12 a 15 anos

Busca en internet e le as biografías de dúas mestras da República que tiveron desenlaces diferentes nas súas vidas (a moitas ocorrelles o mesmo que a elas): Josefa Uriz Pi (Pepita) e Balbina Gayo Gutiérrez. Consta ás seguintes preguntas:

- *Que teñen en común ambas mulleres?*

- *Que ideas impulsaban no seu labor como mestras? Tiveron algún cargo importante?*

- *Que lles aconteceu despois do golpe de Estado franquista?*

- *De que se lles acusaba para que temesen pola súa vida?*

- *Houbou algún xuízo para algunha delas?*

- *Por que cres que lles pasou o que lles pasou?*

- *Cres que, se isto acontecese hoxe, terías profesorado cuxas vidas estivesen en perigo polas súas ideas ou metodoloxía? Por que?*

De 15 a 18 anos

PRODUCCIÓNS ARTÍSTICAS SOBRE MEMORIA.

En grupos realizarase unha produción artística (poema, colaxe ou ilustración) inspirada na experiencia das mestras españolas exiliadas tras a Guerra Civil, como as mestras republicanas en México ou a figura de María Zambrano.

A través da arte represéntanse o exilio, o ensino e a transmisión da memoria.

Persoas adultas

Lectura do libro *"El barracón de las mujeres"*, Fermina Cañaveras Espasa- 9788467071764

Mediante un grupo de lectura e debate exploraremos as condicións das mulleres neste contexto, así como a súa extrapolación a calquera conflito bélico.



Josefa Uriz Pi



ACTIVIDADES PROPOSTAS

Estas actividades están resumidas. Actividades completas e anexos en organizandemujeres.org

MAIO Educadoras rurais

De 0 a 3 anos

Pedímoslle ao alumnado que traia peluches pequenos se os ten nas súas casas. Falámoslles dos animais.

1. Escoitamos o conto cantado da editorial Kalandraká "Animais", escrito por Antonio Rubio e Óscar Villán e aprendemos o retrouso. <https://www.youtube.com/watch?v=430nk8TWVE4>

2. Finalmente, coloreamos unha ficha dun caracol, un crocodilo, un grilo, unha xirafa... etc.

De 3 a 6 anos

Escoitamos a canción "As arborés da fraga" <https://www.youtube.com/watch?v=ETy5zEFyRco>.

Na asemblea falamos da importancia das árbores e entre todas e todos elaboramos un conto. En psicomotricidade facemos estiramientos como as follas do Carballo.

De 6 a 9 anos

Preguntarán ás persoas maiores da familia, veciñanza ou coñecidas se teñen algunha referencia dunha mestra rural, que lles expliquen o que significa traballar nunha escola deste tipo, vantaxes e inconvenientes.

1. Verbalizarán e explicarán a información recibida.
2. Buscarán recortes de xornais e revistas para facer un mural entre toda a clase.

De 9 a 12 anos

Facemos entrevistas ás mestras do colexio preguntando:

• *Traballaches nunha escola rural?* • *Coñeces algún máis?* • *Que significou traballar alí?* • *Que repercusión tivo?* • *Que diferenzas atopaches entre a escola rural e a dunha vila grande ou cidade?*

Por grupos de 4, nunha cartolina escribimos a información obtida

De 12 a 15 anos

CONCEPCIÓN RAMÓN AMAT

Unha das protagonistas do mes de maio é Concepción Ramón Amat.

Busca a información que atopas sobre ela.

1. Buscar información sobre o seu lugar de

nacemento e situala correctamente no mapa.

2. Traballo persoal sobre a dificultade do acceso a postos de dirección dunha mestra nesa época.

De 15 a 18 anos

FAUSTINA ÁLVAREZ GARCÍA: EDUCACIÓN, FEMINISMO E CAMBIO NO MUNDO RURAL

Visionado do vídeo sobre o libro Faustina Álvarez García. Unha pioneira feminista entre o maxisterio e a inspección educativa. A continuación, responder ás seguintes preguntas:

<https://youtu.be/u0aldBqs-cY7is#t=1K1TkeHp4Df0rAlh>

Que metodoloxías educativas innovadoras introduciu nos colexios rurais? Con que obxectivos creou a mutualidade «Perpetuo Socorro»? Foi Faustina a primeira muller inspectora no ámbito educativo en España?

Realizar unha posta en común das respostas e participar nun debate sobre:

O impacto do labor de Faustina nos centros educativos rurais; As dificultades ás que se enfrontou como muller nese contexto histórico; O seu papel como referente para outras mulleres na docencia



Persoas adultas

LABOR DOCENTE NOS CONTEXTOS RURAIS

Investigar en medios dixitais as trayectorias das protagonistas do mes de maio como docentes en colexios rurais.

Responder:

Que contribucións realizaron á educación rural?

A que retos tiveron que facer fronte no desenvolvemento do seu labor?

Debate en grupo sobre:

O impacto do seu traballo e do seu liderado como mulleres.

Posta en común de:

Retos semellantes na educación rural actual (despoboamento, falta de recursos). Estratexias para mellorar a docencia.



Atención á diversidade

En todas as actividades e niveis:

- Adaptaranse as propostas para garantir a participación de todo o alumnado.
- Teranse en conta as necesidades específicas de apoio educativo.
- Contrarase coa colaboración de profesionais especialistas cando sexa necesario.
- Priorizaranse metodoloxías inclusivas, flexibles e respectuosas cos diferentes ritmos de aprendizaxe.

XUÑO

Defensoras dos dereitos e da educación das nenas

De 0 a 3 anos

CASILDA E A MÚSICA

Presentamos ao noso alumnado, a través dunha imaxe, a Casilda, unha mestra que loitaba pola igualdade das nenas e dos nenos, para posteriormente escoitar, cantar e bailar a canción "Arroz con leche" Versión día de la Mujer. <https://www.freedom.com/articles/22645/cancion-arroz-con-leche-version-dia-de-la-mujer>

De 3 a 6 anos

CASILDA E A SÚA FESTA DA ÁRBORE

Unha mestra disfrazada de Casilda Manzana i Lleida contralartes na asemblea, a través dun conto inventado, como traballaban naquela época e como celebraban a tradicional festa da árbore para posteriormente convidalos e convidalas a participar na "Festa da Árbore", onde plantarán unha árbore, cantarán cancións e inventarán poesías entre todas e todos guiados pola mestra ou mestre.

De 6 a 9 anos

MESTRAS DE ANTES E DE AGORA

- Na asemblea amosar unha imaxe de Casilda coas súas alumnas e outra delas e deles coa súa mestra ou mestre.

Preguntar:

En que se parecen e en que se diferencian as fotos?

Como credes que ensinaba Casilda? • *Por que só hai nenas con Casilda?* • *Que ensinaba ás nenas?* • *Que fixo Casilda para fomentar a igualdade naquela época?*

- Posteriormente, en grupos de catro persoas, cada grupo pensará que accións poden contribuír a empoderar as nenas (por exemplo, fomentar a súa autonomía, eliminar estereotipos) para despois poñelas en común.

De 9 a 12 anos



CASILDA E O SEU LIBRO "LAS MUJERES DEL MAÑANA"

Presentar e ler o capítulo XIX, "Respetad a la vejez", do libro Las mujeres del mañana, onde Casilda reflicte no seu diario, a través dun caso real baseado nunha das súas alumnas, a importancia de respectar os límites que nos impoñen as persoas maiores, interpretándoos como un beneficio para nós e para unha convivencia saudable.

A continuación, debater sobre a importancia do respecto e de establecer límites e normas para garantir unha boa convivencia.

De 12 a 15 anos

Nun momento en que as mulleres eran educadas para o mantemento do fogar e o coidado das fillas, fillos e do esposo, afastándose da formación intelectual ao considerar que eses coñecementos non eran necesarios para as tarefas que debían realizar, a mestra Paula Cañellas defendía educar as mulleres para si mesmas: para gozar da cultura, para poder traballar e para ter unha proxección cívica.

Investigar sobre os dereitos das mulleres vulnerados pola licenza marital, legalizada o 24 de xullo de 1889 e mantida ata 1975.

Realizar unha performance que evidencie a diferenza entre os dereitos das mulleres no noso país hai tan só 50 anos e no momento actual, así como a importancia da educación en igualdade para romper a clara discriminación entre homes e mulleres.

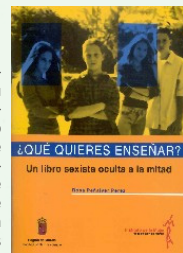
De 15 a 18 anos

Emulando a Rosa Peñalver Pérez, que escribiu o primeiro libro dedicado á análise do sexismo nos libros de texto, escollede por grupos un dos libros de texto que estades utilizando neste curso e investigade se existe sexismo na súa linguaxe, ilustracións, contidos e estereotipos.

Posteriormente realizarase unha posta en común, reflexionando sobre as causas deste sexismo e propondo melloras.

Persoas adultas

Realizar un debate sobre o papel que ten a educación na desconstrución dos estereotipos de xénero e das prácticas discriminatorias.



XULLO Educadoras nas ciencias

De 0 a 3 anos

A mestra ou mestre ensina varias imaxes relacionadas co espazo: planetas, constelacións, naves espaciais, astronautas... Calquera suxestión serve.

O alumnado terá que pintar nun folio con pintura de mans a imaxe que máis lle gustou e, despois, dependendo da súa capacidade lingüística, explicar por que escolleu esa ilustración.

De 3 a 6 anos

BINGO SOBRE O CORPO HUMANO

Mostrar ao alumnado a fotografía de Olimpia Valencia López, primeira médica xinecóloga galega.

Explicar os impedimentos das mulleres para acceder á educación superior. Elaborar un bingo do corpo humano confeccionando papeletas con diferentes partes e órganos do corpo humano.

De 6 a 12 anos

Actividade 1: **UNHA ADIVIÑA EXPLOSIVA:** Léense as historias das mulleres do calendario do mes de xullo.

O xogo consiste en escribir nun anaco de papel unha pequena presentación ou característica de cada unha das protagonistas, que deberán introducir nun globo.

Pegaremos os globos no encerrado e iranse explotando pouco a pouco. Por equipos deberán descubrir a docente que se describe.

Actividade 2: **XOGO DE 2 MENTIRAS E 1 VERDADE SOBRE AS PROTAGONISTAS DO CALENDARIO DO MES DE XULLO.**

Pediráselles que expliquen tres cousas ao resto de compañeiras e compañeiros, das cales dúas serán mentira e unha terá que ser verdade.

O obxectivo é que o grupo adiviñe cal é a verdadeira.

De 12 a 15 anos

SEGUE Á LÍDER / QUÉN É A LÍDER?

A través da exploración do blog: *líderes en femenino 21*, proxecto creado pola docente Rosa M.ª Palomares López, propoñemos ao alumnado unha serie de mulleres líderes na política mundial para reflexionar sobre a súa importancia.

En grupos de 3 ou 4 persoas asignaráselles unha líder e daráselles 5 minutos para investigar sobre ela.



Despois deberán completar unha ficha cos seguintes datos:

NOME DA LÍDER	
PAÍS	
CARGO	
CURIOSIDADE	

Finalmente, cada grupo presentará a súa líder nun minuto, coma se fose un tráiler ou a introdución dunha persoa presentadora.

Reflexión final: *Por que cres que coñecemos menos estas mulleres que os líderes homes?*

De 15 a 18 anos

- A principios do século XX, na Facultade de Medicina da Universidade de Santiago de Compostela había arredor de catrocentos estudantes, entre os que só se atopaban dúas mulleres: Elisa e Jimena Fernández de la Vega

Investigade por pequenos grupos as cifras actuais da Facultade de Universidade de Santiago de Compostela.

Tras obter os datos, responde ás seguintes preguntas:

- *Cal é a porcentaxe de mulleres e homes que estudan Medicina nesa facultade?*

- *A qué cres que se deben esas cifras?*

- *Coñeces algunha outra carreira de Ciencias na que ocorrera o mesmo? E ao contrario? Por que cres que ocorre?*

Persoas adultas

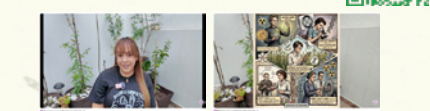
MULLERES NA CIENCIA: ROMPER BARRERAS

Visionado do seguinte vídeo:

Mujeres científicas que cambiaron la historia

<https://www.youtube.com/watch?v=6pYnHpmuIE>

Despois do visionamento, reflexionar e debater en grupo:



• *Que achegas destas mulleres que resultaron máis interesantes?*

• *Por que é importante dar visibilidade ás mulleres na ciencia?*

• *Coñeces algunha científica actual?*

Para finalizar, cada grupo elaborará un pequeno cartel ou diapositiva co nome dunha científica e unha frase que destaque a importancia da igualdade na ciencia.

Os traballos exporanse na aula.



AGOSTO Educadoras nas artes plásticas

De 0 a 3 anos

1. **EXPLORACIÓN SENSORIAL CON TEXTURAS** (inspirada en María Montessori). Crear un "recuncho de texturas" onde poidan tocar, resgar, apertar e explorar.

2. **PINTURA CON ELEMENTOS NATURAIS** (inspirada en Rudolf Steiner). Utilizar elementos naturais como ferramentas para pintar ou estampar.

De 3 a 6 anos

A obra de Augusta Savage explora a escultura e o volume na arte. Veranse imaxes proxectadas ou impresas sobre diferentes esculturas relacionadas coa muller, desde a Venus de Milo ata Rubens, Leonardo da Vinci ou Miquel Àngel.

Despois repartírase plastilina a cada nena e neno para modelar unha figura feminina, estilizada, básica ou sinxela, tomando como referencia os modelos vistos anteriormente ou utilizando a súa propia imaxinación.

De 6 a 9 anos

A obra de Inés Medina estuda a xeometría e o uso de diferentes materiais na expresión artística.

Amosaranse previamente imaxes con información básica sobre o concepto de xeometría na arte para poder transmitir as ideas de forma clara.

Despois pódese preguntar se na habitación, na aula ou polas rúas observan formas xeométricas básicas como rectángulos, cadrados ou liñas.

Finalmente repartírase cartolina, lapis e cores e trátase de representar de forma xeométrica diferentes elementos ou xogar coa propia xeometría presente nun corpo, nun espazo ou nun animal.

De 9 a 12 anos

O ESTIGMA DA TOLEMIA. A OBRA DE ÁNGELES SANTOS TORROELLA

Mujeres artistas y el estigma de la locura. Una mirada transversal al siglo XX:

<https://www.youtube.com/watch?v=EIV0vcRP17Y> (34'10" - 47'11"). Escóitao o vídeo e responde:

- *Que caracteriza as obras de Ángeles Santos, especialmente as dos anos 20 e 30 do século pasado?*
- *Que idade tiña cando pintou os seus primeiros cadros?*
- *Podes nomear algúns deles?*
- *De que maneira rompe coas ideas sociais sobre como debían ser as pinturas feitas por mulleres?*
- *Cales son as súas obras principais?*
- *En que cadro se reflicte o conflito coa súa familia?*
- *Por que a internan nun sanatorio?*
- *Que opina Ramón Gómez de la Serna sobre o seu internamento?*
- *Que efecto produce na pintura o feito de ser internada?*

De 12 a 15 anos

QUEN FALTA NA HISTORIA DA ARTE?

Detectar a invisibilización das mulleres artistas e construír novos referentes.

O alumnado comeza reflexionando sobre os seus coñecementos previos en arte, identificando a escasa presenza das mulleres. A partir de aí, organízase en grupos para investigar a Maude Irvine Kerns, Inés Medina Sánchez ou Augusta Savage.

Cada grupo analiza aspectos básicos (biografía, obra e papel como docente) e transforma esa información nun produto visual (cartel artístico) que combine texto e imaxe. Exporán o seu traballo ao resto da clase.

A actividade finaliza cunha reflexión crítica guiada, onde o alumnado analiza por que estas figuras foron menos visibles e como inflúe o xénero na historia da arte.

De 15 a 18 anos

ARTE, PODER E XÉNERO

O alumnado realiza unha investigación máis profunda sobre as artistas que aparecen no mes de agosto, incorporando contexto histórico, social e educativo. Ponse o foco nas dificultades estruturais que afrontaron por seren mulleres (e, no caso de Augusta Savage, tamén pola súa raza).

Organízase un debate no que o alumnado argumenta se o mundo da arte continúa sendo desigual na actualidade.

Elaborará un traballo individual ou grupal en formato ensaio, podcast ou vídeo, no que expoña as súas conclusións e reflexione sobre a necesidade de visibilizar referentes femininos.

Persoas adultas

O RENACEMENTO DE HARLEM. INDAGANDO NA ESCULTURA DE AUGUSTA SAVAGE

Traballo colectivo que consiste en investigar, entre o alumnado, a obra de Augusta Savage. O traballo final consistirá nun cartel onde figuren as fotografías das súas obras máis relevantes e os trazos máis característicos da súa produción artística, condicionada polo momento histórico que lle tocou vivir.

- Repartíranse varios textos extraídos de internet: <https://historia-arte.com/artistas/augusta-savage> <https://afrofeminias.com/2019/01/17/augusta-savage-la-escultura-negra-mas-importante-del-siglo-xx/> <https://mymodernmet.com/es/augusta-savage/>
- Responderán en grupo:
- *A que movemento artístico se adscribe Augusta Savage?*
- *De que maneira se reconece a súa tarefa pedagóxica na arte?*
- *De que maneira sufriu a discriminación racial?*
- *Por que non se conservou gran parte da súa obra?*
- *Cales son algunhas das súas obras máis reconecidas?*



ACTIVIDADES PROPOSTAS

Estas actividades están resumidas. Actividades completas e anexos en organizandemujeres.org

SETEMBRO Educadoras na filosofía e nas letras

De 0 a 3 anos

REPARTO DE TAREFAS EN FORMA DE CANCIÓN

A partir dunha melodía e dunha letra pedagóxica e fácil de lembrar, aprendemos unha coreografía sinxela (ensinar mans e pés, vir, varrer e lavar...) que enfatiza a idea da canción: todas as persoas podemos realizar calquera tarefa, sen divisións de xénero.

De 3 a 6 anos

XESTIÓN DAS EMOCIÓNS E RESOLUCIÓN DE CONFLICTOS: O BOTE DA CALMA

Na asemblea reflexionamos conxuntamente sobre as consecuencias de enfadarnos e perder o control, tanto para nós como para as demais persoas.

Reunimos botellas de plástico limpas e transparentes, purpurina de varias cores e pequenos obxectos brillantes (lentellolas, botóns, clips...). Deixamos que as crianzas escollan as cores e os obxectos que máis lles gusten e axudámolas a encher as súas botellas con auga, cola e os elementos elixidos. As botellas deben quedar perfectamente pechadas.

Ensináraselles a utilizar o "bote da calma": cando lles invada unha emoción negativa poden coller o bote, axitalo e observar como se poua o contido mentres recuperan a calma.

De 6 a 9 anos

COMO MARÍA ZAMBRANO: TERTULIA E REVISTA

Expoñemos brevemente quen foi María Zambrano e en que proxectos participou ao longo da súa vida.

Dividimos o grupo en equipos de dúas ou tres persoas estudantes, algúns mixtos e outros non mixtos para observar diferenzas nas conclusións. Pedímoslles que cada equipo fale sobre algún problema que exista no seu colexio, vila ou barrio. Axudamos a redactar un pequeno artigo sobre a problemática detectada e a ilustralo con algún debuxo ou fotografía.

Para rematar decidiremos o nome da revista e maquetáremola para poder fotocopiála e difundirla.

De 9 a 12 anos

UN DÍA NA VIDA DE...

De forma individual pediráselles que escollan unha persoa da súa contorna máis próxima e recollan en forma de diario un día na súa vida (horarios, tarefas, afeccións...).

Cada estudante entregará a súa redacción e realizarase unha posta en co-

mún. Introducirase a idea de Graciela Hierro de que as mulleres son consideradas "seres para os demais".

Reflexionarase sobre o tempo que dedican mulleres e homes a si mesmas e mesmos e ao coidado das demais.

De 12 a 15 anos

¿QUIÉN ESTÁ DETRÁS DUN PSEUDÓNIMO?

"Durante a maior parte da historia, Anónimo era unha muller." ("For most of history, Anonymous was a woman."). A famosa cita de Virginia Woolf destaca a invisibilidade histórica das escritoras. Moitas mulleres non puideron asinar co seu propio nome e utilizaron pseudónimos como George Eliot, Fernán Caballero, Isak Dinesen, Ellis Bell, Robert Galbraith ou Bell Hooks.

1. Investiga que mulleres se agochan detrás destes pseudónimos e as causas que as levaron a empregalos. Busca outros pseudónimos e descubre quen está detrás deles.

2. Cada alumna e alumno escribe un pequeno texto (conto, poema ou reflexión) e asínao cun pseudónimo. Intercámbianse os textos e inténtase adiviñar quen é a súa autora ou autor. Houbo algunha sorpresa?

De 15 a 18 anos

A CAIXA DE FERRAMENTAS: O TEST DE BECHDEL

A normalización da desigualdade é o primeiro obstáculo que debemos vencer. Existen ferramentas que nos axudan a detectala, como poñer as lentes violetas ou aplicar o test de Bechdel ás películas e series. Este test formula tres preguntas:

Hai polo menos dúas mulleres nesta película? • Falan entre elas? • Falan de algo que non sexa un home?

Comprometese a aplicar o test ás próximas películas ou series que vexamos e facer unha posta en común reflexionando sobre o androcentrismo e a infrarrepresentación das mulleres nos contidos audiovisuais.

Persoas adultas

EL TENDERERO DE MÓNICA MAYER

A artista feminista Mónica Mayer creou a instalación "El Tenderero" en 1978 en México, onde expuxo máis de 800 tarxetas rosas con respostas manuscritas á pregunta sobre que era o que máis violentaba ás mulleres na súa cidade. Convidábanos así a reflexionar sobre as violencias difíciles de detectar que vivimos acoit.

Cada persoa completa por escrito a frase: "Como muller, o que máis detesto da cidade/do meu traballo é..." nunha tarxeta que se colgará nun tendal colectivo improvisado. Realizarase unha análise e debate sobre as respostas.



Atención á diversidade

En todas as actividades e niveis:

- Adaptarse as propostas para garantir a participación de todo o alumnado.
- Teranse en conta as necesidades específicas de apoio educativo.
- Contrase coa colaboración de profesionais especialistas cando sexa necesario.
- Priorizáranse metodoloxías inclusivas, flexibles e respectuosas cos diferentes ritmos de aprendizaxe.

OUTUBRO Educadoras na inclusión

De 0 a 3 anos

¡PODEMOS XOGAR A TODO!

Asemblea inicial: Presentación de imaxes de nenos e nenas realizando diferentes actividades: cocinar, construír, coidar bebés, conducir, etc. Empregarase sempre unha linguaxe inclusiva: **Todas as persoas podemos facer de todo.**

Poderanse realizar adaptacións para o alumnado NEE mediante o uso de SAAC, apoio visual, xestos e anticipación das actividades mediante rutinas.

Organízanse distintos espazos sen etiquetar por xénero:

- Recuncho dos coidados (bonecos, cociñas)
- Recuncho de construción (bloques, pezas grandes).
- Recuncho artístico (pintura, plastilina).
- Recuncho de disfraces (diversos roles: bombeira/o, médica/o, familia, etc.).
- Recuncho de lectura con contos diversos.

- Zona de asemblea.

De 3 a 6 anos

OBRAIDRO DE EXPRESIÓN ARTÍSTICA: En homenaxe a María Emma Mayo País, propoñemos os seguintes obraidros.

Modelado en barro. Cos ollos tapados, as nenas e os nenos modelarán en arxila como imaxinan que sería Lorenzo, o protagonista do conto traballado na asemblea.

Expresión corporal. O alumnado tratará de explicar e facerse entender, sen falar, unha parte dun conto que todas e todos coñezan porque foi traballado na aula.

De 6 a 9 anos

"A AULA DE MARÍA LUISA ESCRIBANO"

A docente narra un conto adaptado onde María Luisa Escribano é unha mestra que axuda a que todas as nenas e nenos aprendan de maneira diferente.

Utilízanse pictogramas (poden ser os propios de ARASAAC), imaxes e linguaxe clara (lectura dramatizada).

Realízase unha asemblea guiada. Preguntas adaptadas:

Aprendemos todas as persoas do mesmo xeito? • Que fixo María para axudar? • Como nos sentimos cando alguén nos axuda?

De 9 a 12 anos

A Asociación Berbiquí, fundada por Lorena Saiz e Inés Santamaría, nace co propósito de proporcionar formación artística especializada e de ca-



lidade a persoas con todo tipo de capacidades. No proxecto **Dibuvoces**, a Asociación Berbiquí utiliza ilustracións creadas polo seu alumnado para deseñar produtos como camisetas, calcetins ou panos.

a) Investiga sobre o concepto de inclusión e crea unha ilustración (debuxo, colaxe, imaxe dixital...).

b) Plasma a ilustración nalgún produto que poida comercializarse.

c) Grava un audio para subir ás redes sociais explicando que é a inclusión desde o teu punto de vista, tal e como fixo Sara Olalla https://www.youtube.com/watch?v=e_kU0venjiE.



De 12 a 15 anos

PARA ALUMNADO CON NEE: MENSAXE EN BRAILLE

Utilizando adhesivos en relevo, o alumnado forma o nome e a idade de María Emma Mayo País. Isto fai tanxible a forma en que ela accede á información.

"REFERENTES QUE INCLÚEN"

Iniciamos cunha enquisa interactiva anónima (Mentimeter) onde o alumnado responde a preguntas como:

Coñeces algunha muller referente na educación?

Que significa inclusión para ti?

Realizamos unha breve exposición con Genially presentando figuras como: Ramí Fernández; María Emma Mayo País; La labor de la Asociación Berbiquí... Analízanse as súas achegas desde unha perspectiva social e feminista.

en pequenos grupos crear unha "tarxeta de referente" onde debe incluír: biografía, obstáculos superados, achegas á inclusión, unha mensaxe inspiradora para a súa xeración.

De 15 a 18 anos

OBRAIDRO DE ILUSTRACIÓN "DIBUVOCES"

Para alumnado ACNEE: Sesión de debuxo libre onde o alumnado cree os seus propios personaxes ou deseños. Explicarase como a Asociación Berbiquí utiliza estes debuxos para crear produtos reais (calcetins e bolsas) na súa tenda Dibuvoces.

RESTO DO ALUMNADO: Realizará un vídeo atendendo á realidade das mulleres xitanas (consultar <https://asociacionromi.org>). Reflexionarase sobre a dobre discriminación e sobre por que se considera a Ramí Fernández a primeira mestra xitana cunha discapacidade funcional do 80 %.

Personas adultas

1. TERTULIA DIALÓXICA: "PEDAGOGOS QUE INSPIRAN"

Lectura e debate de textos breves de pedagogos relevantes. Reflexión sobre a vixencia das súas ideas.

2. OBRAIDRO DE MEMORIA: "AS MESTRAS DA MIÑA VIDA"

Escritura autobiográfica sobre mulleres educadoras significativas. Posta en común voluntaria.

NOVEMBRO Educadoras universitarias

De 0 a 3 anos

1. O MURO DAS LINGUAS

Inspirándonos en Anna Marzá e o seu traballo co multi-linguismo, xogaremos cos sons. Escoltaremos cancións infantís ou saúdos en diferentes linguas (as das nenas e nenos da clase) e observáremos como unha mesma cousa pode dicirse de moitas maneiras.

2. PINTAMOS A IGUALDADE

En homenaxe a Vicenta Rodríguez e ao seu traballo pola igualdade, faremos un mural colectivo onde todas as nenas e nenos pintarán coas mans celebrando que todas as persoas podemos xogar e crear xuntas.

De 3 a 6 anos

1. INVENTAMOS A NOSA HISTORIA

Seguindo a paixón de Pilar Cuder pola literatura, cada nena ou neno debuxará unha personaxe que viaxou desde moi lonxe. Despois inventaremos entre todas e todos unha aventura onde a colaboración sexa a clave.

2. O XARDÍN DO BO TRATO

En homenaxe ao traballo de Vicenta Rodríguez pola igualdade e o empoderamento, crearemos un xardín de flores de papel gigantes. En cada pétalo o alumnado debuxará ou escribirá (con axuda) accións que nos fan sentir ben e seguras. Este xardín crecerá no corredor ou nalgún espazo do centro para celebrar o 25 de novembro.

De 6 a 9 anos

COMO O DIRÍAS TÍ?

Presentación dunha mesma frase: "Quero auga".

- Produción oral en diferentes rexistros: De forma educativa; Acompañada de xestos; Noutro idioma; Como se fosen un robot ou unha actriz/actor...

Obxectivo: comprender que comunicar non é só falar, senón tamén como se fai.

De 9 a 12 anos

DETECTIVES DA HISTORIA

Divídese o grupo en pequenos equipos. A cada equipo entrégaselle unha tarxeta coa historia dunha muller importante (pódese incluír Marie Curie ou Margarita Salas). Cada grupo debe ler a historia e debuxar:

Que estudou • Que conseguiu • Que dificultades tivo por ser muller.



Posteriormente comparte o seu caso co resto da clase. Reflexión:

- Era fácil para elas estudar?
- Cres que hoxe é igual?

De 12 a 15 anos

VOCES UNIVERSITARIAS FEMININAS

Investigación: Escoller unha universidade de referencia. Entrevistar mulleres de todos os estamentos posibles da contorna universitaria: cargos de goberno, profesoras, alumnas...

Traballo:

1. Redacción da entrevista.
2. Realización e gravación da entrevista.
3. Edición de vídeo e audio.
4. Debate final e propostas de mellora

Produto final: PODCAST

De 15 a 18 anos

MULLERES QUE XERAN COÑECIMENTO

Preguntar ao grupo: *Coñecedes algunha investigadora actual en España?*

Conclusión breve da docente ou do docente: "Hoxe imos coñecer mulleres que *si están investigando e producindo coñecemento na universidade*".

Divídese a clase en 3 grupos:

- Grupo 1: Anna Marzá Ibáñez (didáctica de linguas)
- Grupo 2: Pilar Cuder Domínguez (estudos feministas e literatura)
- Grupo 3: Vicenta Rodríguez Martín (caso de menor visibilidade)

Entrégaselle a cada grupo unha ficha con preguntas guía.

Persoas adultas

MULLERES QUE ESCRIBEN O FUTURO DA EDUCACIÓN EN ESPAÑA

Escolle dúas destas profesoras universitarias. Investiga como defenden e divulgan o seu traballo.

PROFESORA	DEPARTAMENTO	UNIVERSIDAD
Alba Ambrós Pollarés	Educación medidica e audiovisual	UB
Rocio Anguita Martínez	Pedagogía	UVe
Ana Maria Botella Nicolás	Didáctica de la Expresión Musical, Plástica e Corporal	UV
Linda I. Castañeda Quinteiro	Didáctica e Organización Escolar	UMU
Maria Felix Torruella	Didáctica das Ciencias Sociais	UB
Carmen Fernández Morante	Didáctica e Organización Escolar	USC
Mª del Carmen García García	Didáctica e Organización Escolar	UCA
Prudencia Gutiérrez Esteban	Didáctica e Organización Escolar	UEx
Maria Luisa Pérez Cañado	Filología Inglesa	UIA
Teresa Pazo Llorente	Métodos de Investigación e Diagnóstico en Educación	UGR
Maria Rodríguez Moneo	Psicoloxía	UAM
Maria José Serván Núñez	Didáctica e Organización Escolar	UMA
Morgelide Pons Jaume	Filología Catalana i Lingüística General	UIB

DECEMBRO Escola pública e sindicalismo

De 0 a 3 anos

ACTIVIDADE 1: O MEU OBXECTO ESPECIAL

Pideselle a cada nena ou neno que traia da casa un obxecto significativo para ela ou el. Colócanse todos os obxectos na alfombra. Cada criatura recolle o seu obxecto e realiza unha acción con el (abrazalo, bicalo, observalo, mostralo ao grupo...). A persoa adulta pode acompañar verbalizando emocións: "Vexo que che gusta moito o teu obxecto", favorecendo a expresión afectiva.

ACTIVIDADE 2: ONDE ESTÁ O MEU OBXECTO?

Os obxectos introdúcense nun saco opaco. Cada nena ou neno introduce a man e intenta recoñecer o seu obxecto a través do tacto.

De 3 a 6 anos

ACTIVIDADE 1: RECOÑEZO O MEU CORPO

Con pintura non tóxica, o alumnado estampa as súas mans e pés en papel continuo utilizando a cor que prefira. Escríbese o nome de cada nena ou neno xunto ás súas pegadas, favorecendo a identificación persoal e a conciencia corporal.

ACTIVIDADE 2: MOVÉMONOS E ATOPÁMONOS

O alumnado desprázase pola aula ao ritmo dun pandeiro. Cando o son se detén, para e abraza ou saúda á persoa máis próxima, respectando sempre a vontade de cada participante (unha aperta, un choque de mans, un sorriso, etc.).

De 6 a 8 anos

ACTIVIDADE 1: CREAMOS PAREADOS

Explícase que é un pareado. A partir de imaxes ou palabras (gato, sapo, amoroso, mesa, camión...), o alumnado crea os seus propios pareados, fomentando a creatividade lingüística.

ACTIVIDADE 2: DESCUBRIMOS OBXECTOS

Seguindo unha metodoloxía inspirada en María Montessori, colócanse obxectos dentro dunha bolsa opaca. Unha alumna ou alumno describe o obxecto sen nomealo e o resto do grupo intenta adiviñar de que se trata.

De 8 a 10 anos

ACTIVIDADE 1: BUSCA DO TESOURO

Escóndese un obxecto e fórmanse grupos que deberán resolver pistas para chegar ao obxecto agochado. Cada equipo comeza por unha pista diferente.

Exemplo: Pista 1: Matemáticas - *Se nunha clase hai 24 alumnas e alumnos e se reparten en grupos de 4... Cantos grupos hai?* Resposta: 6. Ir á aula 6.

ACTIVIDADE 2: DRAMA Y ROLES

Inspirada en Dorothy Heathcote. Propónse a situación: "Estamos nunha illa recentemente descuberta onde aparece unha nova especie animal." En grupos de 5-6 persoas cada participante asume un rol (científica/o, arqueóloga/o, fotógrafa/o, exploradora/or...)



Desde o seu papel interaccionan e describen a especie imaxinaria, desenvolvendo a creatividade, a expresión oral e o traballo cooperativo.



De 10 a 12 anos

ACTIVIDADE 1: DEBATEMOS

Seguindo o enfoque de Anna Camps, organízanse debates por parellas. Introdúcense temas nunha caixa e cada parella extrae un (por exemplo: praia ou montaña?). Asígnanse roles e fórmantase a argumentación, o respecto e a escoita.

ACTIVIDADE 2: INVESTIGAMOS A PEDAGOGAS

Fórmanse grupos heteroxéneos de 4 estudantes. Presentáranse referentes como María Montessori, Emilia Ferreiro, Dorothy Heathcote, Anna Camps ou Ellen Dissanayake. Cada grupo escolle unha pedagoga e deseña unha actividade baseada no seu enfoque, que posteriormente poderá aplicarse en Educación Infantil.

De 12 a 15 anos

Cada alumna e alumno decide que profesión elixe e realiza unha aproximación dos ingresos mensuais que podería percibir. Deben reflexionar sobre se con ese salario mensual poderían pagar servizos como a sanidade e a educación privadas. Realízase un debate para reflexionar sobre as desigualdades que existirían se non tivéssemos no Estado español sanidade e educación públicas.

De 15 a 18 anos

ACTIVIDADE 1: Investigar por grupos que é o sindicalismo. Proponse reflexionar sobre como poden actuar os sindicatos docentes na educación.

ACTIVIDADE 2: Asemblea estudantil- sindical. Debaterán sobre os problemas que atopan no seu centro educativo: malas instalacións, falta de materiais, ratios elevados... Finalmente realizarase unha reflexión sobre como a unión dá forza aos cambios sociais.

Persoas adultas

ACTIVIDADE 1: Investigar como son as condicións laborais actuais do profesorado (vacacións, baixas médicas, xornada laboral...) e comparalas coas de principios do século XX. O obxectivo é identificar que dereitos foron conquistados grazas á acción sindical.

ACTIVIDADE 2: En grupos de 5 elaborar carteis ou vídeos curtos onde se plasme a importancia da liberdade sindical e da defensa da escola pública. Presentaranse por grupos e explicarán o seu contido para tomar conciencia conxuntamente da importancia da loita polos dereitos dunha educación pública e universal.

